



ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ, ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Νομική Μετάφραση από τα Γερμανικά προς τα Ελληνικά με θέμα: “Neue Gender-Perspektive in deutschen Strafrecht? Die Reform der Menschenhandels-Tatbestände?”

Φωτοπούλου Ειρήνη-Ευαγγελία

Ξ2015090

Επιβλέποντες:

Κεντρωτής Γεώργιος, Καθηγητής

Λίβας Σωτήριος, Καθηγητής

Κέρκυρα, Ιανουάριος 2022

Νομική Μετάφραση από τα Γερμανικά προς τα Ελληνικά με θέμα: “Neue Gender-Perspektive in deutschen Strafrecht? Die Reform der Menschenhandels-Tatbestände?”

Περιεχόμενα

I.	ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΑ	6
II.	ΠΑΡΑΘΕΣΗ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ	19
III.	ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ	33
1	ΝΟΜΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΝΟΜΙΚΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ	33
2	ΣΧΕΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ-ΠΗΓΗΣ ΚΑΙ ΚΕΙΜΕΝΟΥ-ΣΤΟΧΟΥ	34
3	ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	37
3.1	ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	37
3.1.1	Απόδοση ονομάτων προσώπων	37
3.2	ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	38
3.2.1	Απόδοση όρων του γερμανικού νομικού λόγου	38
3.3	ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	39
3.3.1	Λεξιλογικά προβλήματα	39
3.3.1.1	Μετάφραση σύνθετων λέξεων	39
3.3.1.2	Ισοδυναμία γλωσσικής νόρμας	40
3.3.1.3	Ονοματικοποίηση και Απονοματικοποίηση	40
3.3.1.4	Απόδοση ενός όρου με περισσότερους	41
3.3.1.5	Ισοδύναμος όρος	41
3.3.1.6	Αρκτικόλεξα	41
3.3.1.7	Απόδοση γλωσσικών δανείων	42
3.3.2	Συντακτικά προβλήματα	42
3.3.2.1	Χρήση γενικής πτώσης	42
3.3.2.2	Μακροπερίοδος λόγος	43
3.3.2.3	Μετατροπία	43
3.4	ΙΔΙΑΖΟΝΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	44
3.4.1	Αβλεψίες κειμένου-πηγής	44
4	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ	44
IV.	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	46

Πρόλογος

Όπως φανερώνει ο τίτλος, κύριο αντικείμενο της πτυχιακής εργασίας αποτελεί η μετάφραση ενός άρθρου, που εξετάζει την εισαγωγή μιας νέας διάστασης του φύλου στο γερμανικό Ποινικό Δίκαιο, καθώς και την εφαρμογή σχετικής μεταρρύθμισης ως προς το αδίκημα της Εμπορίας Ανθρώπων. Στη συνέχεια, ακολουθεί ο σχολιασμός της μετάφρασης με θεωρητική προσέγγιση. Ειδικότερα, αναλύεται η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για τη μετάφραση του κειμένου, αιτιολογούνται οι επιλογές της αποδελτίωσης των όρων για την επίλυση των μεταφραστικών προβλημάτων και αναφέρονται παραδείγματα. Προκειμένου, να διεκπεραιωθεί το έργο της παρούσας εργασίας έγινε χρήση λεξικών, μεταφραστικών μνημών, άρθρων από τη γερμανική και την ελληνική γλώσσα, αλλά και συγγραμμάτων που αφορούν τις μεταφραστικές σπουδές. Στο τέλος, παρατίθενται οι βιβλιογραφικές αναφορές, οι οποίες αποτέλεσαν βάση για την πραγματοποίηση της εργασίας.

I. Μετάφρασμα

Σάρα Χ. Κριγκ (Sarah H. Krieg)

Νέα διάσταση του φύλου στο γερμανικό Ποινικό Δίκαιο;

Η μεταρρύθμιση των αδικημάτων εμπορίας ανθρώπων

Περίληψη

Σε διεθνές επίπεδο, σημειώθηκε τροποποίηση στον νομικό ορισμό της εμπορίας ανθρώπων το 2000. Από το 2005 και στη Γερμανία εκτός από τη σεξουαλική εκμετάλλευση (άρθρο 232 γερμανικού Ποινικού Κώδικα (StGB), εφεξής άρ. γερμΠΚ) κι άλλες μορφές Εργασιακής Εκμετάλλευσης (άρ. 233 γερμΠΚ) έχουν συμπεριληφθεί στο ποινικό αδίκημα της εμπορίας ανθρώπων. Το παρόν άρθρο εξετάζει τη σχέση μεταξύ Δικαίου και φύλου, προς αξιολόγηση των συνεπειών αυτής της μεταρρύθμισης του Ποινικού Δικαίου σε σχέση με το μοντέλο φύλου που εκπροσωπείται σε αυτό. Για το σκοπό αυτό, λαμβάνονται υπόψη τόσο η νομική μεταρρύθμιση όσο και ο αρχικός αντίκτυπος στην αστυνομική, δικαστική και επιστημονική αντιμετώπιση του θέματος.

Εισαγωγή

Η πιο πρόσφατη μεταρρύθμιση του Ποινικού Δικαίου στον τομέα της εμπορίας ανθρώπων το 2005 δεν είχε ακόμη τεθεί σε ισχύ, όταν οι κοινοβουλευτικές συζητήσεις όσον αφορά την τροποποίηση των σχετικών ποινικών αδικημάτων είχαν ήδη αρχίσει. Ένα χρόνο αργότερα, το Παγκόσμιο Κύπελλο Ποδοσφαίρου 2006 στη Γερμανία προκάλεσε ένα ευρύ φάσμα εκστρατειών κατά της εμπορίας ανθρώπων και της καταναγκαστικής πορνείας και πυροδότησε εκ νέου ένα κύμα πολιτικών συζητήσεων σχετικά με την τιμωρία των πελατών.

Ωστόσο, μια σημαντική καινοτομία του Ποινικού Δικαίου στην πιο πρόσφατη μεταρρύθμιση τέθηκε υπό τη σκιά αυτών των ουσιαστικών συζητήσεων: η εισαγωγή ενός αυτοτελούς ποινικού αδικήματος για την απαγόρευση της εμπορίας ανθρώπων με σκοπό την Εργασιακή Εκμετάλλευση (άρ. 233 γερμΠΚ), η οποία διευρύνει και μεταρρυθμίζει ουσιαστικά τον (νομικό) ορισμό της εμπορίας ανθρώπων.

Από τις πρώτες διεθνείς συμφωνίες για την καταπολέμηση της εμπορίας γυναικών στα τέλη του 19ου αιώνα μέχρι τον πρώτο διεθνή ορισμό το 2000, ως εμπορία ανθρώπων νοούνταν η εμπορία για σκοπούς πορνείας και ως εκ τούτου, κυρίως εμπορία γυναικών και κοριτσιών. Ενώ, αρχικά, κυρίως τα κορίτσια και οι γυναίκες της Ευρώπης θα πρέπει να προστατεύονται από την ηθική αποσύνθεση ως δυνητικά θύματα, τα σημερινά μέσα ενημέρωσης όπως και οι νομικές αφηγήσεις φαίνεται να επικεντρώνονται κυρίως σε εγκλήματα εις βάρος των γυναικών από χώρες εκτός του ευρωπαϊκού πυρήνα. Αυτή η εστίαση στη σεξουαλική εκμετάλλευση, κυρίως γυναικών και κοριτσιών, προϋποθέτει ένα συγκεκριμένο ως προς το φύλο χαρακτήρα εξαναγκασμού και εκμετάλλευσης κατά τη διαδικασία της μετανάστευσης. Η επέκταση του σκοπού της εμπορίας ανθρώπων στα νέα αδικήματα για τη γενική εργασιακή εκμετάλλευση διαλύει τη μακροχρόνια σχέση μεταξύ εξαναγκασμού και σεξουαλικής εκμετάλλευσης. Αυτό θα μπορούσε επίσης να διευρύνει τον κύκλο των δυνητικών θυμάτων, ώστε να συμπεριλάβει άνδρες ημεδαπούς και αλλοδαπούς. Εκ πρώτης

όπως, αυτή η διεύρυνση του ορισμού θα μπορούσε να ερμηνευθεί ως μια νέα διάσταση του φύλου στο Γερμανικό Ποινικό Δίκαιο. Το ακόλουθο άρθρο εξετάζει αυτή την υπόθεση.

Αρχικά, παρουσιάζεται η σχέση μεταξύ Δικαίου και φύλου θεωρητικά (Μέρος 1), παρακολουθείται η διεύρυνση του ορισμού της εμπορίας ανθρώπων στο γερμανικό Ποινικό Δίκαιο από νομικοιστορική προοπτική (Μέρος 2) και τέλος ακολουθούν οι συνέπειες της νομικής μεταρρύθμισης στην εφαρμογή και ερμηνεία του Δικαίου (Μέρος 3). Ένα σύντομο συμπέρασμα αξιολογεί την εγκυρότητα της αρχικής υπόθεσης.

1. Δίκαιο και φύλο

Η ερώτηση σχετικά με τη διάσταση του φύλου στο Δίκαιο προϋποθέτει μια ορισμένη κατανόηση του Δικαίου και του φύλου. Σε φεμινιστικές προσεγγίσεις και δραστηριότητες, στις οποίες το θέμα εξετάστηκε από νωρίς, διατυπώθηκαν και διατυπώνονται πολύ διαφορετικές θέσεις όσον αφορά το Δίκαιο ως αφετηρία για φεμινιστική κριτική και ως μέσο χειραφέτησης. Ορισμένοι αρνούνται ότι το Δίκαιο ως πατριαρχικός θεσμός έχει οποιαδήποτε δυνατότητα χειραφέτησης. Αντίθετα άλλοι εξακολουθούν να θεωρούν το Δίκαιο ως ουσιαστικό σύστημα κοινωνικής τάξης και συμβολικής αναπαράστασης των σχέσεων μεταξύ των φύλων και ως εκ τούτου, ως απαραίτητο πεδίο κριτικής και αλλαγής.

Σύμφωνα με την Χόλτσλαϊτνερ (Elisabeth Holzleithner), μπορούν να προσδιοριστούν οι ακόλουθες πέντε φάσεις των φεμινιστικών νομικών σπουδών¹: το δόγμα της ισότητας, η θεωρία της ισότητας και της διαφοράς, ο σχεσιακός φεμινισμός, ο ριζοσπαστικός ή κυρίαρχος φεμινισμός και οι διατομεακές, πλουραλιστικές προσεγγίσεις. Η ταξινόμηση αυτή, αν και πιο διαφοροποιημένη, αντιστοιχεί στα τρία ρεύματα που διακρίνει η Κάρεν Ενγκλ (Karen Engle) για την αντίληψη περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων από μια φεμινιστική σκοπιά. Συγκεκριμένα, τη φιλελεύθερη ένταξη, την κριτική των διαρθρωτικών διακρίσεων και τις μετα-αποικιακές προσεγγίσεις.² Στην πρώτη φάση, την οποία η Κάρολ Σμαρτ (Carol Smart) περιγράφει χαρακτηριστικά το «Δίκαιο ως σεξιστικό»,³ θεωρείται ότι το Δίκαιο αποδίδει μια μειονεκτική θέση στις γυναίκες, η οποία μπορεί να εξαλειφθεί μέσω φιλελεύθερης ένταξης και ίσης μεταχείρισης. Σύμφωνα με την Κάρολ Σμαρτ, η δεύτερη φάση του «Δικαίου ως ανδρικού» χαρακτηρίζεται από τη διαπίστωση ότι το Δίκαιο συγκρίνει όλα τα Υποκείμενα Δικαίου σύμφωνα με ανδρικά κριτήρια και ως εκ τούτου ευνοεί αξίες, ιδέες και συμπεριφορές με ανδρική χροιά.

¹ Η Ελίζαμπεθ Χόλτσλαϊτνερ στη διάλεξή της «Αλλαγή στις σχέσεις μεταξύ των φύλων μέσω του Δικαίου;», συνέδριο του Ελβετικού Ινστιτούτου Φεμινιστικής Νομολογίας και Δικαίου του Φύλου (FRI) «Το Δίκαιο ως οδηγός ή τροχοπέδη στην αλλαγή των σχέσεων μεταξύ των φύλων;», Ζυρίχη, 15.09.2006. Παρουσίαση διαθέσιμη στη διεύθυνση <http://homepage.univie.ac.at/elisabeth.holzleithner/FemJurZuerich2006.pdf> (τελευταία έκδοση 08/04/08).

² Πρβλ. Κάρεν Ενγκλ (2005).

³ Πρβλ. Κάρολ Σμαρτ (1992).

Οι μετα-αποικιακές και διατομεακές προσεγγίσεις φέρνουν την αναγνώριση πολλαπλών διαφοροποιήσεων και διακρίσεων στο προσκήνιο, οι οποίες εν πάση περιπτώσει καλύπτονται νομοθετικά από τον γερμανικό Γενικό Νόμο περί Ίσης Μεταχείρισης.

Ο τρόπος με τον οποίο θα σχεδιαστούν συγκεκριμένα οι νομικοί κανονισμοί όσον αφορά τις σχέσεις μεταξύ των φύλων εξαρτάται ουσιαστικά από την έννοια της ισότητας στην οποία βασίζονται. Η ισότητα που νοείται ως απαγόρευση διακρίσεων απαιτεί την εξαίρεση των σχέσεων μεταξύ των φύλων από τους κανονισμούς. Ωστόσο, το γεγονός ότι οι έμφυλες διαφορές πρέπει να ρυθμίζονται νοείται ως ανάγκη διακρίσεων. Κατά την έννοια της απαγόρευσης της κυριαρχίας, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι τυπικές αναθέσεις ρόλων που σχετίζονται με το φύλο, αλλά να παύσουν να υφίστανται. Τέλος, το φύλο θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη, όπως ερμηνεύεται ως απαγόρευση ιεραρχίας, αλλά να αποδομηθεί ως τρόπος ιεραρχίας εις βάρος των γυναικών.⁴

Η ανάλυση του φύλου στο Δίκαιο λαμβάνει εμμέσως ως αφετηρία τις ήδη υπάρχουσες κατηγορίες φύλου. Ωστόσο, εάν το φύλο θεωρείται ως μια κοινωνικά συγκροτημένη κατασκευή, τότε η ανάλυση του φύλου μέσω του Δικαίου πρέπει να αφορά επομένως και το ζήτημα του βαθμού στον οποίο το Δίκαιο εμπλέκεται στη δημιουργία και τον καθορισμό του φύλου και των σχέσεων μεταξύ των φύλων. Οι παραδοχές σχετικά με τις διάφορες διαστάσεις του φύλου ενσωματώνονται σιωπηρά και ρητά στο Δίκαιο μέσω της νομοθετικής διαδικασίας και της ερμηνείας του Δικαίου. Ως εκ τούτου, δεν είναι αμετάβλητα ενσωματωμένες στην έκδοση του κειμένου. Πράγματι, εάν οι κυρίαρχες αφηγήσεις αλλάξουν, η εφαρμογή και η ερμηνεία του Δικαίου μπορούν επίσης να προσαρμοστούν χωρίς πραγματική τροπολογία.

2. Η Εμπορία Ανθρώπων στο γερμανικό Ποινικό Κώδικα

Η εμπορία ανθρώπων καταπολεμάται για πάνω από εκατό χρόνια (βλ. Σχήμα 1 για μια επισκόπηση από το 1973). Ο όρος και το αδίκημα της εμπορίας ανθρώπων εισήχθησαν στο γερμανικό Ποινικό Δίκαιο (γερμΠΚ) με τον 4ο Νόμο περί Μεταρρύθμισης του Ποινικού Δικαίου (StrRG) της 23ης Νοεμβρίου 1973.⁵ Με τον εν λόγω μεταρρυθμιστικό νόμο, υπό τον τίτλο «Εγκλήματα κατά της σεξουαλικής αυτοδιάθεσης» οι προηγούμενες διατάξεις περί μαστροπείας⁶ αντικαταστάθηκαν μέσω των άρθρων 180, 180α και 181 γερμΠΚ α.έ. (αρχική έκδοση)⁷ και ως εκ τούτου ποινικοποιήθηκε σε μεγάλο βαθμό το περιβάλλον της πορνείας, ενώ η ίδια η πόρνη απαλλάχθηκε από την ποινικοποίηση. Στο πλαίσιο αυτό το άρθρο 180α γερμΠΚ α.έ. ποινικοποιεί την προώθηση της πορνείας, συμπεριλαμβανομένης της στρατολόγησης σε πορνεία (άρ. 180α παρ. 3 γερμΠΚ α.έ.). Το άρθρο 181 του γερμΠΚ α.έ. φέρει τον τίτλο «Εμπορία Ανθρώπων» και περιλαμβάνει την απαγόρευση του εξαναγκασμού στην πορνεία (άρ. 181 αριθμού 1 α.έ.) και την απα-

⁴ Πρβλ. Σουζάνε Μπάερ (Susanne Baer) (2000), σελ. 164/165.

⁵ Ομοσπονδιακή Εφημερίδα της Κυβερνήσεως I (BGBl.), σελ. 1725 και επ., Τροποποιητικός Νόμος (ÄndG) της 2ας Μαρτίου 1974, Ομοσπονδιακή Εφημερίδα της Κυβερνήσεως I, σ. 469 και επ., 502 κ.εξ.

⁶ Η μαστροπεία νοείται ως εξώθηση στην πορνεία μεταξύ τρίτων μέσω διαμεσολάβησης ή με τη χορήγηση ή την παροχή ευκαιρίας, πρβλ. Έντυπο της Γερμανικής Ομοσπονδιακής Βουλής (BT-Drs.) 6/1552, σελ. 18.

⁷ Τα αντικατασταθέντα άρθρα εδώ αναφέρονται ως αρχική έκδοση (α.έ.), αν και αυτά τα άρθρα είχαν ήδη συμπεριληφθεί στο Ποινικό Κώδικα Ράιχ (RStGB) του 1871. Δεδομένου ότι ο 4ος Νόμος περί Μεταρρύθμισης του Ποινικού Δικαίου (StrRG) ολοκλήρωσε τις θεμελιώδεις μεταρρυθμίσεις στο Ποινικό Δίκαιο σε ό,τι αφορά τα σεξουαλικά εγκλήματα, οι οποίες αποτέλεσαν μέρος των μεταρρυθμιστικών προσπαθειών μεταξύ 1953 και 1974, τα εν λόγω πρότυπα θεωρούνται ως αφετηρία για μεταγενέστερες εξελίξεις του Δικαίου και ως εκ τούτου αναφέρονται ως η αρχική έκδοση (α.έ.). Οι επόμενες εκδόσεις της μεταρρύθμισης αναφέρονται ως παλαιά έκδοση (π.έ.) και νέα έκδοση (ν.έ.).

γόρευση της στρατολόγησης και της απαγωγής με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση (άρ. 181 αριθ. 2 α.έ.). Χρησιμοποιώντας το αρσενικό γένος, άτομα κάθε φύλου θα μπορούσαν να θεωρηθούν θύματα. Η εισαγωγή του όρου «Εμπορία ανθρώπων» δεν έγινε ομόφωνα αποδεκτή. Ορισμένοι εξέφραζαν ανησυχία ότι η ένταξη του όρου στο Ποινικό Δίκαιο σε ό,τι αφορά τα σεξουαλικά εγκλήματα ως «αδίκημα της ασέλγειας» θα περιόριζε αδικαιολόγητα το εύρος του αδικήματος.⁸ Άλλοι υποστήριζαν ότι η εμπορία ανθρώπων ήταν απλώς ένας ουδέτερος ως προς το φύλο όρος για την εμπορία κοριτσιών και γυναικών.⁹ Σε γενικές γραμμές, παρέμεινε ασαφής η διαφορετική βαρύτητα του αδικήματος του άρθρου 181 γερμΠΚ α.έ. (Εμπορία Ανθρώπων) ως κακούργημα σε αντίθεση με του άρθρου 180α παρ.3 γερμΠΚ α.έ. (Στρατολόγηση σε πορνεία) ως πλημμέλημα.¹⁰

Με τον 26ο Νόμο περί Τροποποίησης του Ποινικού Δικαίου (StrÄndG) της 14ης Ιουλίου 1992¹¹ οι προηγούμενες διατάξεις του άρθρου 180α Παρ. 3-5 γερμΠΚ α.έ. αναδιατυπώθηκαν σε ξεχωριστό αδίκημα της «Εμπορίας Ανθρώπων» στο άρθρο 180β γερμΠΚ π.έ. και της «διακεκριμένης μορφής Εμπορίας Ανθρώπων» στο άρθρο 181 γερμΠΚ π.έ. Ο βαθμός, στον οποίο οι αλλαγές αυτές ήταν αναγκαίες όσον αφορά τις διεθνείς υποχρεώσεις, παραμένει αμφίβολος. Ο Σρέντερ (Friedrich-Christian Schröder), καταλήγει στο συμπέρασμα ότι αυτό θα αποτελούσε «δραστική νομοθεσία».¹² Κάτι τέτοιο θα είχε υποκύψει στην πίεση του κοινού χωρίς αναγνωρίσιμη προστιθέμενη αξία, θα είχε προκύψει αυξανόμενο δημόσιο ενδιαφέρον για το θέμα «Εμπορία αλλοδαπών γυναικών και κοριτσιών» και θα είχε αποτυπωθεί σε πολυάριθμες κοινοβουλευτικές διαδικασίες.¹³

Όσον αφορά το ιστορικό πλαίσιο, πρέπει να σημειωθεί ότι μετά την κατάρρευση του Ανατολικού Μπλοκ, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, μαζί με άλλα ευρωπαϊκά κράτη, ταυτόχρονα κατέστησαν τη μεταναστευτική πολιτική τους πολύ πιο περιοριστική και επέβαλλαν κυρώσεις ολοένα και περισσότερες κατά της παράνομης διέλευσης των συνόρων και διαμονής. Η Αιτιολογική Έκθεση του Νόμου επισημαίνει ότι η προστασία των αλλοδαπών γυναικών θα πρέπει να βελτιωθεί κυρίως με την προώθηση του ποινικού αδικήματος και πλέον σε τέσσερα αδικήματα να προβλέπεται η προστασία από την εκμετάλλευση της «συγκεκριμένης αδυναμίας των αλλοδαπών».¹⁴ Με αυτή τη νομική μεταρρύθμιση, η χρήση του αρσενικού γένους τερματίστηκε προς το παρόν. Κατόπιν σύστασης της Ομάδας Εργασίας για τη Νομική Γλώσσα για ουδέτερη ως προς το φύλο διατύπωση¹⁵, όλοι οι εμπλεκόμενοι στο αδίκημα ορίστηκαν ως «πρόσωπα» για πρώτη φορά με τρόπο ουδέτερο ως προς το φύλο. Κατά συνέπεια, με τη μεταρρύθμιση αυτή, αφενός, πρέπει να αντιμετωπιστεί η συγκεκριμένη αδυναμία των αλλοδαπών

⁸ Πρβλ. Ερνστ-Βάλτερ Χάνακ (Ernst-Walter Hanack) κ.ά. (1969), σελ. 187.

⁹ Γιохάνες Χόφμαν (Johannes Hofmann) (2002), σελ. 328.

¹⁰ Πρβλ. Φρίντριχ-Κρίστιαν Σρέντερ (1995), σελ. 232.

¹¹ Ομοσπονδιακή Εφημερίδα της Κυβερνήσεως 1992, I, σελ. 1255 κ.εξ.

¹² Φρίντριχ-Κρίστιαν Σρέντερ (1995), σελ. 233.

¹³ Πρβλ. Έντουαρντ Ντρέχερ (Eduard Dreher) και Χέρμπερτ Τρόντλ (Herbert Tröndle) (1995), σελ. 909, άρ. 180β (Randnote/Randnummer) αιτιολογική σκέψη. 2.

¹⁴ Έντυπο της Γερμανικής Ομοσπονδιακής Βουλής 638/91, πρβλ. Φρίντριχ-Κρίστιαν Σρέντερ (1995), σελ. 233.

¹⁵ Έκθεση της διπλωματικής Ομάδας Εργασίας για τη Νομική Γλώσσα της 17ης Ιανουαρίου 1990, αρσενικοί και θηλυκοί προσδιορισμοί προσώπων στη νομική γλώσσα, Έντυπο της Γερμανικής Ομοσπονδιακής Βουλής 12/1041, σελ. 37, απόφαση του Ομοσπονδιακού Συμβουλίου με ημερομηνία 29 Νοεμβρίου 1991, Έντυπο του Ομοσπονδιακού Συμβουλίου (BR-Drs.) 469/91, πρβλ. το συνολικό Έντυπο της Γερμανικής Ομοσπονδιακής Βουλής 12/2046 σελ. 7 υπό 3.

γυναικών, η οποία, αφ' ετέρου, μπορεί να εκληφθεί ως φιλελεύθερη ένταξη και ίση μεταχείριση, με ουδέτερη ως προς το φύλο διατύπωση. Η ρύθμιση της έμφυλης διαφοράς μέσω της ουδετερότητας του φύλου δεν ανταποκρίνεται σε καμία από τις έννοιες της ισότητας που περιγράφηκαν παραπάνω και ενέχει μια ορισμένη αντίφαση.

Σε αυτή την έκδοση και εφαρμογή, και ιδίως στην οριοθέτηση και την αντιπαράθεση σχετικά με τους μετανάστες άνδρες, η αυτονομία και η δράση αποδίδονται στους τελευταίους και παγιώνεται η προκατάληψη ότι οι γυναίκες αποτελούν αντικείμενο εμπορίας ενώ οι άνδρες μεταναστεύουν.¹⁶ Σε αντίθεση με τους αλλοδαπούς άνδρες και τις ημεδαπές γυναίκες, οι αλλοδαπές γυναίκες τοποθετούνται στο κατώτερο άκρο της αυτοδιάθεσης και ο εξαναγκασμός κατά τη διαδικασία της μετανάστευσης υποδηλώνεται με έμφυλους και σεξουαλικούς όρους. Αυτή η στενή σχέση μεταξύ θηλυκότητας και σώματος ανάγεται σε μια παράδοση της οποίας η νομική προέλευση εντοπίζεται στη Μεγάλη Βρετανία στα τέλη του 18ου και στις αρχές του 19ου αιώνα.¹⁷ Με την τοποθέτηση της γυναικείας μετανάστευσης τόσο στενά στο πλαίσιο της εμπορίας γυναικών, αφενός τα ζητήματα και τα προβλήματα της γυναικείας μετανάστευσης περιορίζονται στα στοιχεία του εξαναγκασμού και της αδυναμίας τους και, αφετέρου, εξατομικεύονται μέσω της ποινικής δίωξης των φερόμενων ως διακινητών.

Τέλος, μέσω του 37ου Νόμου περί Τροποποίησης του Ποινικού Δικαίου¹⁸ υλοποιήθηκε ο ουσιαστικός αναπροσανατολισμός όσον αφορά τον σκοπό της εμπορίας ανθρώπων στον γερμΠΚ. Προκειμένου να εφαρμοστούν τα πρότυπα του Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Δικαίου, ιδίως το λεγόμενο Πρωτόκολλο του Παλέρμο των Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) του 2000 για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων¹⁹ και η απόφαση-πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) του 2002²⁰, με ισχύ από τις 19.02.2005, τα άρθρα 180β, 181 γερμΠΚ π.έ. μεταφέρθηκαν στα νέα άρθρα 232 κ.εξ. γερμΠΚ και τα αρχικά άρθρα 180β, 181 καταργήθηκαν. Το νέο άρθρο 232 γερμΠΚ τιμωρεί την εμπορία ανθρώπων με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση. Η 1η πρόταση της παρ. 1 αναφέρεται σε άτομα κάθε φύλου και ηλικίας, ενώ η πρόταση 2 καλύπτει όλα τα άτομα ηλικίας κάτω των 21 ετών

¹⁶ Πρβλ. Σάρα Κριγκ (2006).

¹⁷ Πρβλ. Κάρολ Σμαρτ (1992), σελ. 36.

¹⁸ Ομοσπονδιακή Εφημερίδα της Κυβερνήσεως Ι 2005 αριθ. 10, σελ. 239 κ.εξ.

¹⁹ Πρόσθετο Πρωτόκολλο στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος της 08ης Ιανουαρίου 2001 (Ψήφισμα αριθ. 55/25 της Γενικής Συνέλευσης) σχετικά με την πρόληψη, την καταστολή και την τιμωρία της εμπορίας ανθρώπων, ιδίως των γυναικών και των παιδιών (Πρωτόκολλο του ΟΗΕ του Παλέρμο).

²⁰ Απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου της 19ης Ιουλίου 2002 για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων (2002/629/ΔΕΥ).

ως πιθανά θύματα.²¹ Σε αντίθεση με το ισχύον άρθρο 180α γερμΠΚ (Εκμετάλλευση πόρνης), το οποίο προϋποθέτει μόνο την οικονομική εξάρτηση της πόρνης²², τα νέα άρθρα 232, 233 γερμΠΚ προϋποθέτουν την εκμετάλλευση των θυμάτων. Για πρώτη φορά στο άρθρο 233 γερμΠΚ, ο ορισμός της εμπορίας ανθρώπων έχει πλέον επεκταθεί ώστε να περιλαμβάνει την εμπορία ανθρώπων με σκοπό την εργασιακή εκμετάλλευση.²³ Στη νέα έκδοση, η ουδέτερη ως προς το φύλο διατύπωση διατηρείται από την πλευρά του θύματος, ενώ από την πλευρά του δράστη, σε σύγκριση με τα άρθρα 180β, 181 γερμΠΚ π.έ. η παλιά διατύπωση «ενός τρίτου προσώπου» αντικαταστάθηκε από τη φράση «ενός τρίτου».²⁴ Αυτή η αρχή σύμφωνα με την οποία οι ουδέτερες ως προς το φύλο διατυπώσεις πρέπει να επιλέγονται κυρίως από την πλευρά του θύματος, όταν πρόκειται για αδίκημα που πλήττει πρωτίστως τις γυναίκες, ανάγεται σε σύσταση της Επιτροπής Νομικών Θεμάτων για τον 6ο Νόμο περί Μεταρρύθμισης του Ποινικού Δικαίου του 1998.²⁵ Με τον τρόπο αυτό, ο νομοθέτης παρέκκλινε από τις τεκμηριωμένες συστάσεις της Ομάδας Εργασίας για τη Νομική Γλώσσα του 1990 χωρίς καμία εις βάθος συζήτηση του περιεχομένου και απέρριψε τις ποικίλες προτάσεις για ουδέτερη ως προς το φύλο διατύπωση χωρίς να συζητήσει την αρχική πρόθεση.

Εκ πρώτης όψεως, η γλωσσική εκδοχή και η εννοιολογική διεύρυνση, συμπεριλαμβάνοντας κι άλλες πράξεις εκμετάλλευσης εκτός από τη σεξουαλική, θα μπορούσαν να λύσουν τη σχέση μεταξύ της έλλειψης δυνατότητας προστασίας και του φύλου, εφόσον ούτε η έλλειψη δυνατότητας προστασίας των γυναικών ούτε η ανάγκη για βοήθεια των θυμάτων δε συνδέονται με το φύλο και τη σεξουαλικοποίηση τους. Κατά συνέπεια, τόσο οι άνδρες όσο και οι γυναίκες μπορούν να επηρεαστούν από τη σεξουαλική και μη εκμετάλλευση. Επιπλέον, η εκμετάλλευση απομακρύνεται από την υπο-

²¹ Το άρθρο 232, παρ. 1 γερμΠΚ έχει ως εξής: «Άρθρο 232. Εμπορία ανθρώπων με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση.

(1) ¹ Όποιος, εκμεταλλευόμενος τη δυσχερή θέση ή αδυναμία άλλου προσώπου λόγω της διαμονής του σε ξένη χώρα, παρακινεί το πρόσωπο αυτό να επιδίδεται ή να συνεχίζει να επιδίδεται σε πορνεία ή να προβαίνει σε σεξουαλικές πράξεις, μέσω των οποίων γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης, σε βάρος ή ενώπιον του δράστη ή τρίτου, ή να επιτρέπει την εκτέλεση σεξουαλικών πράξεων σε βάρος του από τον δράστη ή τρίτο, επισύρει ποινή φυλάκισης από έξι μήνες έως δέκα έτη. ² Ομοίως τιμωρείται, όποιος παρακινεί πρόσωπο ηλικίας κάτω των είκοσι ενός ετών να επιδίδεται ή να συνεχίσει να επιδίδεται σε πορνεία ή να προβεί στις σεξουαλικές πράξεις που άλλως αναφέρονται στην πρόταση 1».

²² Έτσι και η Μόνικα Φρόμμελ (Monika Frommel) (2005), άρ. 180α αιτιολογική σκέψη. 27.

²³ Άρ. 233, παρ. γερμΠΚ έχει ως εξής: «Άρθρο 233. Εμπορία ανθρώπων με σκοπό την εργασιακή εκμετάλλευση.

(1) ¹ Όποιος, εκμεταλλευόμενος μια δυσχερή θέση ή αδυναμία άλλου προσώπου λόγω της διαμονής του σε ξένη χώρα, οδηγεί το πρόσωπο αυτό σε δουλεία, δουλοπαροικία ή χρεοδουλοπαροικία ή σε ανάληψη ή συνέχιση εργασίας σε αυτόν ή σε τρίτο υπό συνθήκες εργασίας που είναι εμφανώς δυσανάλογες προς τις συνθήκες εργασίας, άλλων εργαζομένων που ασκούν την ίδια ή ανάλογη δραστηριότητα, επισύρει ποινή φυλάκισης από έξι μήνες έως δέκα έτη. ² Ομοίως τιμωρείται, όποιος οδηγεί πρόσωπο κάτω των είκοσι ενός ετών σε δουλεία, δουλοπαροικία ή χρεοδουλοπαροικία ή σε ανάληψη ή συνέχιση εργασίας που αναφέρεται στην πρόταση 1».

²⁴ Πρβλ. Αιτιολογική Έκθεση του Νόμου, Έντυπο της Γερμανικής Ομοσπονδιακής Βουλής. 15/3045, σελ. 8.

²⁵ Πρβλ. Έντυπο της Γερμανικής Ομοσπονδιακής Βουλής. 15/3045, σελ. 8 με αναφορά στην Έκθεση της Επιτροπής Νομικών Θεμάτων, Έντυπο της Γερμανικής Ομοσπονδιακής Βουλής 13/9064, σελ. 12.

τιθέμενη ιδιωτική σφαίρα και συνεπώς καθίσταται εφικτή σε όλους τους τομείς και κλάδους. Με αυτόν τον τρόπο, θα μπορούσε να απελευθερωθεί η έμφυλη και η σεξουαλική χροιά του εξαναγκασμού κατά τη διαδικασία της μετανάστευσης.

Ωστόσο, κατά την επιχειρηματολογία του νομοθέτη, η αναγνώριση και η ρύθμιση της έμφυλης διαφοράς, δηλαδή της συγκεκριμένης θιγόμενης θέσης των γυναικών, πρέπει να επιτευχθεί μέσω ουδέτερων ως προς το φύλο διατυπώσεων. Η Αιτιολογική Έκθεση του Νόμου αναφέρει ότι η νέα έκδοση των αδικημάτων δεν κάνει διάκριση μεταξύ της προστασίας των ανδρών και των γυναικών (ουδέτερη ως προς το φύλο διατύπωση από την πλευρά του θύματος), αλλά στην πρακτική εφαρμογή της «θα βελτιώσει κατά κύριο λόγο την προστασία των γυναικών»²⁶. Με άλλα λόγια, ο όρος αρσενικού γένους περιλαμβάνει όλα τα Υποκείμενα Δικαίου, ενώ η ουδέτερη ως προς το φύλο έκδοση ορίζει τα πρόσωπα του θηλυκού γένους από την πλευρά του θύματος.

Σε αντίθεση με ό,τι υποδηλώνει η ερμηνεία του κειμένου αποκλειστικά από γραμματική και συστηματική άποψη, ο νομοθέτης δεν ασχολείται πρωτίστως με τη διεύρυνση του ορισμού και τη μετατόπιση της διάστασης του φύλου, σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση και τις συζητήσεις επί του νόμου. Η τελευταία μεταρρύθμιση του Ποινικού Δικαίου των αδικημάτων εμπορίας ανθρώπων βασίστηκε στη μη εφαρμογή των διεθνών προτύπων στον τομέα της ποινής όσον αφορά την εμπορία ανθρώπων με σκοπό την εργασιακή εκμετάλλευση. Ωστόσο, οι κοινοβουλευτικές συζητήσεις και οι τροπολογίες αφορούσαν κυρίως τη σεξουαλική εκμετάλλευση, αν και το αδίκημα αυτό θα πρέπει μόνο να τυποποιηθεί και να απλοποιηθεί.²⁷ Το νέο άρθρο 233 γερμΠΚ (Εμπορία Ανθρώπων με σκοπό την εργασιακή εκμετάλλευση) αποτελεί επομένως περισσότερο υποπροϊόν παρά τον κύριο στόχο της μεταρρύθμισης. Ως εκ τούτου, εκπρόσωποι συνδικαλιστικών οργανώσεων ή ομάδων συμφερόντων από τον τομέα της μετανάστευσης δεν προσκλήθηκαν στην ακρόαση της Επιτροπής Νομικών Θεμάτων τον Ιούνιο του 2004.²⁸ Η εξέταση του άρθρου 233 γερμΠΚ στην Αιτιολογική Έκθεση της σύστασης ψηφίσματος της Επιτροπής Νομικών Θεμάτων είναι αντίστοιχα ισχνή, μόλις τέσσερις γραμμές από 14 σελίδες²⁹, ενώ η ατελέσφορη προσφυγή προς την Επιτροπή Διαμεσολάβησης είχε κυρίως ως κίνητρο τη συζήτηση για την τιμωρία των πελατών.³⁰ Ενόψει της μεταρρύθμισης, η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση έδειξε μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τη σχέση μεταξύ της εμπορίας ανθρώπων και της καταναγκαστικής εργασίας και υπέβαλε σχετική έρευνα στη Διεθνή Οργάνωση Εργασίας (ΔΟΕ).³¹ Η ανακολουθία μεταξύ της γλώσσας και του περιεχομένου και της δηλωμένης πρόθεσης του νομοθέτη θα μπορούσε επίσης να είναι ο λόγος για τον οποίο η νέα έκδοση

²⁶ Πρβλ. Αιτιολογική Έκθεση του Νόμου Έντυπο της Γερμανικής Ομοσπονδιακής Βουλής 15/3045, σελ. 7.

²⁷ Πρβλ. Πρακτικά της Ολομέλειας (PIPr.) 15/109, σελ. 9946.

²⁸ Πρβλ. Ψήφισμα σύστασης της Επιτροπής Νομικών Θεμάτων της 27.10.04, Έντυπο της Γερμανικής Ομοσπονδιακής Βουλής 15/4048, σελ. 9.

²⁹ Έντυπο της Γερμανικής Ομοσπονδιακής Βουλής 15/4048, σελ. 13.

³⁰ Πρβλ. Αιτιολόγηση Έκθεση για την προσφυγή στην Επιτροπή Διαμεσολάβησης στο Έντυπο της Γερμανικής Ομοσπονδιακής Βουλής 15/4380.

³¹ Πρβλ. ΔΟΕ (2005), σελ. 46 υποσημ. 105.

και η διεύρυνση του ποινικού αδικήματος δεν οδηγεί σε ευρύτερη και περιεκτική εφαρμογή, αλλά – όπως φαίνεται παρακάτω - έχει ως αποτέλεσμα τη συνεχή εστίαση στην εμπορία γυναικών με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση.

4ος Νόμος περί Μεταρρύθμισης του Ποινικού Δικαίου 1973		26ος Νόμος περί Τροποποίησης του Ποινικού Δικαίου 1992		Νόμος περί Πορνείας (ProstG) 2001		36ος Νόμος περί Τροποποίησης του Ποινικού Δικαίου 2005	
Δέκατη Τρίτη Παράγραφος:		Εγκλήματα κατά της		σεξουαλικής		αυτοδιάθεσης	
άρ. 180 ν.έ.	Προώθηση σεξουαλικών πράξεων ανηλίκων	άρ. 180 ν.έ.	αμετάβλητο	άρ. 180 ν.έ.	αμετάβλητο	άρ. 180 ν.έ.	αμετάβλητο
άρ. 180α α.έ.	Προώθηση της πορνείας	άρ. 180α π.έ.	Προώθηση της πορνείας	180α	Εκμετάλλευση πόρνης	180α	αμετάβλητο
		άρ. 180β π.έ.	Εμπορία Ανθρώπων	άρ. 180β π.έ.	αμετάβλητο	180β	καταργηθέν
άρ. 181 α.έ.	Εμπορία ανθρώπων (με σκοπό την πορνεία και άλλες σεξουαλικές πράξεις	άρ. 181 π.έ.	διακεκριμένη μορφή Εμπορίας Ανθρώπων	άρ. 181 π.έ.	αμετάβλητο	άρ. 181	καταργηθέν
άρ. 181α π.έ.	Μαστροπεία	άρ. 181α π.έ.	αμετάβλητο	άρ. 181α ν.έ.	Μαστροπεία	άρ. 181α ν.έ.	αμετάβλητο
Δέκατη Όγδοη Παράγραφος:		Αδικήματα κατά της		προσωπικής ελευθερίας			
	-----		-- -- -- --		-----	άρ. 232	Εμπορία ανθρώπων με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση
	-----		-- -- -- --		-----	άρ. 233	Εμπορία Ανθρώπων με σκοπό την εργασιακή εκμετάλλευση
	-----		-- -- -- --		-----	άρ. 233α	Προώθηση της Εμπορίας Ανθρώπων
	-----		-- -- -- --		-----	άρ. 233β	Επόπτευση διαγωγής, Εκτεταμένη Κατάσχεση

Σχήμα 1: Επισκόπηση των αλλαγών στον γερμΠΚ (δική μας απεικόνιση)

3. Εμπορία Ανθρώπων κατά την εφαρμογή και ερμηνεία του Δικαίου

Η ανάλυση της διάστασης του φύλου στο Δίκαιο δεν μπορεί να περιοριστεί στο επίπεδο του νομικού κειμένου, αλλά πρέπει να στραφεί ιδίως στις ουσιαστικές επιπτώσεις της προοπτικής του Δικαίου, προκειμένου να διαπιστωθεί πώς λειτουργεί το Δίκαιο. Η ακόλουθη ενότητα, επομένως, θα παράσχει μια επισκόπηση των συνεπειών της μεταρρύθμισης του Ποινικού Δικαίου στον τομέα της εφαρμογής και ερμηνείας του Δικαίου.

Επακόλουθα των αδικημάτων της εμπορίας ανθρώπων είναι αφενός οι αστυνομικές έρευνες και αφετέρου οι δικαστικές διαδικασίες και αποφάσεις. Για τους αριθμούς των υποθέσεων στη Γερμανία, μπορούν να χρησιμοποιηθούν μητρώα εγκλημάτων όπως η Εγκληματολογική Στατιστική της Αστυνομίας (PKS) και η Ετήσια Έκθεση για την κατάσταση της Εμπορίας Ανθρώπων της Ομοσπονδιακής Αστυνομίας Δίωξης Εγκλήματος (BKA) και του Ομοσπονδιακού Κεντρικού Ποινικού Μητρώου όλων των αποφάσεων που εκδίδονται.³²

Δεδομένου ότι μέχρι την έναρξη ισχύος του νόμου των νέων αδικημάτων εμπορίας ανθρώπων το 2005, μόνο η προσέλευση και η προτροπή σε πορνεία και σεξουαλικές πράξεις καταγράφηκαν ως εμπορία ανθρώπων, δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι η πλειονότητα των θυμάτων στις 915 περιπτώσεις των άρθρων 180β, 181 γερμΠΚ π.έ (Εμπορία Ανθρώπων και διακεκριμένη μορφή Εμπορίας Ανθρώπων) μεταξύ 1996 και 2000 είναι γυναίκες.³³

Παρόλο που οι δημόσιες, επιστημονικές και πολιτικές συζητήσεις σχετικά με το θέμα της εμπορίας ανθρώπων επικεντρώνονται κυρίως στις μεταναστευτικές καταστάσεις και, συνεπώς, στις αλλοδαπές γυναίκες, είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι το 23,4% των θυμάτων το έτος αναφοράς 2006 ήταν Γερμανοί υπήκοοι.³⁴ Σε αντίθεση με τα θύματα εμπορίας που είναι αλλοδαποί, οι οποίοι απελαύνονται άμεσα σε πολλές περιπτώσεις λόγω παραβίασης των διατάξεων περί δικαιωμάτων διαμονής³⁵, οι Γερμανοί υπήκοοι ως θύματα είναι συνεχώς διαθέσιμοι για έρευνες. Το αδίκημα της εμπορίας ανθρώπων προϋποθέτει την εκμετάλλευση μιας ευάλωτης κατάστασης των θυμάτων, η οποία μπορεί να υφίσταται ως γενική κατάσταση εξαναγκασμού ή ως συγκεκριμένη αδυναμία των αλλοδαπών. Η χρήση της σωματικής βίας δεν αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση του αδικήματος στη νέα έκδοση, αλλά ούτε ήταν ήδη υποχρεωτική στο παλαιό άρθρο 180 παρ. 1 πρότ. 1 γερμΠΚ π.έ. Ωστόσο, η Δικαιοσύνη δυσκολεύτηκε να αντιμετωπίσει τις πιο λεπτές μορφές επιρροής και εξάρτησης, καθώς αυτές υποτίθεται ότι είναι πιο δύσκολο να αποδειχθούν.³⁶ Μολονότι η Τροποποίηση του Ποινικού Δικαίου τέθηκε σε ισχύ τον Φεβρουάριο του 2005, η Έκθεση Κατάστασης της Εμπορίας Ανθρώπων το 2005 δεν περιελάμβανε περιπτώσεις του νέου άρθρου 233

³² Οι στατιστικές διαφέρουν ενίοτε σημαντικά, πρβλ. Έρικ Μίνθε (Eric Minthe) (2006), σελ. 51.

³³ Ομοίως, σελ. 52, 126.

³⁴ Πρβλ. Ομοσπονδιακή Αστυνομία Δίωξης του Εγκλήματος (2007), σελ. 6.

³⁵ Πρβλ. Ανέτ Λουίζ Χερτς (Annette Louise Herz) (2005), σελ. 162.

³⁶ Πρβλ. ομοίως, σελ. 156.

γερμΠΚ (Εμπορία Ανθρώπων με σκοπό την εργασιακή εκμετάλλευση).³⁷ Η Εγκληματολογική Στατιστική της Αστυνομίας για το έτος 2005, καταγράφει μόνο τρεις περιπτώσεις εμπορίας ανθρώπων με σκοπό την εργασιακή εκμετάλλευση.³⁸

Σε αντίθεση με τις δηλώσεις σχετικά με την εμπορία ανθρώπων με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση, η Έκθεση Κατάστασης το 2006 όσον αφορά το άρθρο 233 γερμΠΚ (Εμπορία Ανθρώπων με σκοπό την εργασιακή εκμετάλλευση) δεν βασίζεται σε εκθέσεις του Κρατικού Γραφείου Εγκληματολογικών Ερευνών, αλλά στην Εγκληματολογική Στατιστική της Αστυνομίας. Η Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Δίωξης Εγκλήματος δηλώνει ότι οι εισαγγελικές, δικαστικές και αστυνομικές αρχές εξακολουθούν να έχουν μόνο «περιορισμένη εμπειρία» σε αυτόν τον τομέα του εγκλήματος. Σύμφωνα με προηγούμενα ευρήματα, τα αδικήματα διαπράχθηκαν κυρίως στον κλάδο της εστίασης και σε ιδιωτικά νοικοκυριά.³⁹ Η Εγκληματολογική Στατιστική της Αστυνομίας ως λεγόμενα «βασικά στατιστικά στοιχεία» καταγράφει ολοκληρωμένες αστυνομικές έρευνες που έχουν υποβληθεί στην Εισαγγελία. Από το 2005, η Έκθεση Κατάστασης της Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας Δίωξης Εγκλήματος αναφέρεται επίσης σε ολοκληρωμένες διερευνητικές διαδικασίες, αλλά δεν τις καταγράφει, όπως η Εγκληματολογική Στατιστική της Αστυνομίας κατά μεμονωμένες περιπτώσεις, αλλά κατά διερευνητικές διαδικασίες, έτσι ώστε τα δεδομένα να είναι συγκρίσιμα μόνο σε περιορισμένο βαθμό.⁴⁰

Για το έτος αναφοράς 2006, η Εγκληματολογική Στατιστική της Αστυνομίας καταγράφει συνολικά 733 θύματα για 712 περιπτώσεις εμπορίας ανθρώπων με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση (ολοκληρωμένα εγκλήματα και απόπειρες), εκ των οποίων 622 είναι γυναίκες.⁴¹ Για το ίδιο έτος αναφοράς, η Εγκληματολογική Στατιστική της Αστυνομίας έχει ήδη καταγράψει 78 περιπτώσεις εμπορίας ανθρώπων με σκοπό την εργασιακή εκμετάλλευση.⁴² Σε αντίθεση με τον γενικά πολύ μικρό αριθμό γυναικών υπόπτων στις στατιστικές εγκλημάτων, περισσότεροι από τους μισούς υπόπτους σε αυτές τις περιπτώσεις είναι γυναίκες.⁴³ Από τα 36 θύματα σε ολοκληρωμένα εγκλήματα, σχεδόν τα μισά (15) είναι άνδρες.⁴⁴ Οι απόπειρες εγκλημάτων καταγράφουν συνολικά 47 θύματα, εκ των οποίων 46 είναι άνδρες. Συνεπώς, το ποινικό αδίκημα της εμπορίας ανθρώπων με σκοπό την εργασιακή εκμετάλλευση φαίνεται να αργεί να εισέλθει στην ευαισθητοποίηση του κοινού και των σχετικών Φορέων κι επίσης να λάβει υπόψη άνδρες-θύματα εμπορίας ανθρώπων και μη σεξουαλικής εκμετάλλευσης.⁴⁵

³⁷ Ομοσπονδιακή Αστυνομία Δίωξης του Εγκλήματος (2006), Έκθεση Κατάστασης 2005, σελ. 3.

³⁸ Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Δίωξης Εγκλήματος (2006), Εγκληματολογική Στατιστική της Αστυνομίας 2005, σελ. 21/23.

³⁹ Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Δίωξης Εγκλήματος (2007), Έκθεση Κατάστασης, 2006, σελ. 9.

⁴⁰ Πρβλ. επίσης Ανέτ Λουίζ Χερτς (Annette Louise Herz) (2005), σελ. 53/54.

⁴¹ Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Δίωξης Εγκλήματος (2007), Εγκληματολογική Στατιστική της Αστυνομίας 2006, Πίνακας 91.

⁴² Ομοίως, σελ. 156.

⁴³ Ομοίως, σελ. 157. Η Κίρστεν Φράνκε (Kirsten Franke) (2000) παρέχει μια επισκόπηση των εγκληματολογικών και κοινωνιολογικών θεωριών που αφιερώνονται στον μικρό αριθμό γυναικών υπόπτων.

⁴⁴ Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Δίωξης Εγκλήματος (2007), Εγκληματολογική Στατιστική της Αστυνομίας 2006, Πίνακας 91.

⁴⁵ Αντίθετα, το 2006, η Εγκληματολογική Στατιστική της Αστυνομίας κατέγραψε 26.913 αναγνωρισμένους υπόπτους για παράνομη είσοδο, συμπεριλαμβανομένων 18.633 ανδρών και 8.280 γυναικών, πρβλ. ομοίως, Πίνακας 01.

Σε αντίθεση με την ευρέως διαδεδομένη παραδοχή ότι η εμπορία ανθρώπων είναι το λεγόμενο «αδίκημα ελέγχου», το οποίο μπορεί να εντοπιστεί μόνο με αστυνομικούς ελέγχους, μόνο το 43% των διαδικασιών ξεκίνησαν με αστυνομικούς ελέγχους κατά το ίδιο έτος αναφοράς, ενώ το 56% βασίστηκε σε καταγγελίες, εκ των οποίων το 40% από τα ίδια τα θύματα.⁴⁶ Προκειμένου να κινηθούν διερευνητικές διαδικασίες στο πλαίσιο του νέου άρθρου 233 γερμΠΚ, απαιτούνται αστυνομικοί έλεγχοι, καθώς και η απαραίτητη ενημέρωση του πληθυσμού και των δυνητικών θυμάτων. Η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση δεν μπόρεσε να απαντήσει σε ποιο βαθμό διενεργούνται αστυνομικοί έλεγχοι για την εμπορία ανθρώπων με σκοπό την εργασιακή εκμετάλλευση. Η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση δεν έχει απαντήσεις στην πλειονότητα των 27 ερωτημάτων μιας μικρής διερεύνησης από βουλευτές και την κοινοβουλευτική ομάδα DIE LINKE σχετικά με την εμπορία ανθρώπων με σκοπό την εργασιακή εκμετάλλευση,⁴⁷ και έτσι μένει να δούμε ποιος θα είναι ο ρόλος που θα διαδραματίσει το νέο άρθρο 233 γερμΠΚ.⁴⁸

Είναι γνωστό ότι οι στατιστικές εγκλημάτων παρέχουν πληροφορίες σχετικά με τις δραστηριότητες της Αστυνομίας και των αρχών και δεν αντικατοπτρίζουν την πραγματική έκταση εγκληματικότητας. Παρά τις πολυάριθμες προσπάθειες καταγραφής της εμπειρικής έκτασης της εμπορίας ανθρώπων με αριθμούς, η σημασία αυτών των ευρημάτων παραμένει περιορισμένη.⁴⁹ Αυτή η ασάφεια δεν μπορεί να αποδοθεί μόνο στον συχνά επικαλούμενο «σκοτεινό αριθμό εγκληματικότητας» και την παρανομία της δραστηριότητας, αλλά βρίσκει την προέλευσή της σε μια διλημματική αλληλεπίδραση μεταξύ νομικής κατηγοριοποίησης και εμπειρικής λειτουργικότητας ή συλλογής δεδομένων. Με άλλα λόγια: μπορεί κανείς να βρει μόνο αυτό που ψάχνει. Εφόσον η μη σεξουαλική και η εργασιακή εκμετάλλευση ανδρών δεν εμπίπτουν στον λειτουργικό ορισμό της εμπορίας ανθρώπων, δεν θα εμφανίζονται ούτε στα αριθμητικά στοιχεία. Το κατά πόσον μια τέτοια εκμετάλλευση συμβαίνει πράγματι στη Γερμανία, όπως διερευνά ο Νόρμπερτ Σάιρους (Norbert Cygus)⁵⁰, παραμένει δύσκολο να διασαφηνιστεί.

Η υπόθεση της «συνεχούς καταναγκαστικής εργασίας»⁵¹ θεωρεί ότι τα θύματα της καταναγκαστικής εργασίας που αποτελούν αντικείμενο εμπορίας βρίσκονται στο κατώτατο άκρο της εκμετάλλευσης και της κακοποίησης. Πρόκειται κυρίως για θύματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης, ενώ τα θύματα καταναγκαστικής εργασίας που δεν αποτελούν αντικείμενο εμπορίας βρίσκονται σε άλλους τομείς. Παρόλο που, σύμφωνα με τον Σάιρους, η καταναγκαστική εργασία μπορεί να συμβεί σε όλους τους τομείς στη Γερμανία, υπάρχουν συνθήκες που προσιδιάζουν σε δουλεία και επομένως η εμπορία ανθρώπων υπάρχει μόνο σε ακραίες περιπτώσεις πορνείας και σε ιδιωτικά νοικοκυριά.⁵² Κατά συνέπεια, η σύζευξη του εξαναγκασμού με την ιδιωτική σεξουαλική εκμετάλλευση είναι μια ζωντανή πραγματικότητα και όχι μια νομική κατασκευή. Ως αποτέλεσμα, αυτή η υπόθεση δεν απαντά στο ερώτημα πώς ορίζεται και γίνεται αντιληπτός ο εξαναγκασμός.

⁴⁶ Πρβλ. Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Δίωξης Εγκλήματος (2007), Έκθεση Κατάστασης, 2006, σελ. 4.

⁴⁷ Πρβλ. Έντυπο της Γερμανικής Ομοσπονδιακής Βουλής 16/4266.

⁴⁸ Παραμένει επίσης ανοιχτό το κατά πόσον η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση θα δημιουργήσει ένα γραφείο συντονισμού κατά το πρότυπο της ομάδας εργασίας ομοσπονδιακού κράτους για την «Εμπορία γυναικών», πρβλ. Έντυπο της Γερμανικής Ομοσπονδιακής Βουλής 16/4266, σελ. 10.

⁴⁹ Πρβλ. Σάρα Κρηγκ (2006).

⁵⁰ Νόρμπερτ Σάιρους (2005).

⁵¹ Πρβλ. Μπέατε Αντρέες και Μαρίσκα Ν. Τζ. Βαν Ντερ Λίντεν (Beate Andrees and Mariska N. J. van der Linden) (2005), σελ. 64.

⁵² Νόρμπερτ Σάιρους (2005), σελ. 45.

Μέχρι τον Μάρτιο του 2008, η νομική βάση δεδομένων JURIS δεν περιείχε ούτε μία υπόθεση σχετικά με το νέο άρθρο 233 γερμΠΚ όσον αφορά την εφαρμογή του Δικαίου από τη γερμανική Δικαιοσύνη. Ακόμη και η επιστήμη, η οποία δεν εφαρμόζει άμεσα το Δίκαιο, αλλά παρεμβαίνει στην επίδραση του Δικαίου μέσω της ερμηνείας, εξακολουθεί επίσης να επικεντρώνεται στο φαινόμενο της εμπορίας ανθρώπων με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση.⁵³

Τα τελευταία χρόνια, υπήρξε αυξανόμενη κριτική για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων από το κράτος και τις σχετικές συζητήσεις. Επικρίθηκε ότι στις συζητήσεις για την εμπορία ανθρώπων δεν υπήρχε θέση για τις μετανάστριες ως αυτόνομες οντότητες. Αντ' αυτού, στην απλοποίηση και ενοποίηση των πολιτισμικών αποδόσεων, οι γυναίκες θα περιγραφούν ως «αγνές, απλές, αφελείς, αθώες»⁵⁴, «παθητικές και αδαείς»⁵⁵, ανίκανες να λάβουν τις δικές τους αποφάσεις και χρήζουσες προστασίας.⁵⁶ Αυτή η μορφή μονόπλευρης εκπροσώπησης για τις μετανάστριες γενικά παρατηρείται και επικρίνεται.⁵⁷

Παρά το γεγονός ότι η γλωσσική έκδοση και το περιεχόμενο των νέων αδικημάτων της εμπορίας ανθρώπων επέτρεψαν μια νέα διάσταση του φύλου, τα παλιά στερεότυπα εξακολουθούν να βρίσκονται στην εφαρμογή και την ερμηνεία του Δικαίου. Επομένως, οι κυρίαρχες αφηγήσεις για την εμπορία ανθρώπων δεν μπορούν εύκολα να ανατραπούν από αλλαγές στα νομικά κείμενα.

Συμπέρασμα

Συνολικά, μπορεί επομένως να συναχθεί το συμπέρασμα ότι δεν έχει ακόμη διαπιστωθεί σαφής αλλαγή στην διάσταση του φύλου στην εφαρμογή του Δικαίου των αντίστοιχων ποινικών αδικημάτων. Ακριβώς όπως οι κυρίαρχες αφηγήσεις δεν έχουν αλλάξει σημαντικά, έτσι και ο νομοθέτης δεν επεδίωκε μια νέα διάσταση του φύλου. Παρόλο που το νέο άρθρο 233 γερμΠΚ συμπεριλήφθηκε στον Κώδικα, έγινε ελάχιστη ή καθόλου προετοιμασία για την εφαρμογή του. Η διεύρυνση του ορισμού τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο διαμορφώθηκε από τον ορισμό σε διεθνές επίπεδο, αλλά αυτή η διεύρυνση εισήχθη και εκεί *εν παρόδω*. Αφενός, το επίκεντρο των συζητήσεων σχετικά με την εμπορία γυναικών με σκοπό την καταναγκαστική πορνεία, συμπεριλαμβανομένης της διαπραγματευτικής διαδικασίας σε διεθνές επίπεδο, είχε ως αποτέλεσμα ότι οι δυνατότητες οριοθέτησης και επικάλυψης των δύο πρόσθετων πρωτοκόλλων (για το λαθρεμπόριο ανθρώπων και την εμπορία ανθρώπων) δεν εξετάστηκαν σχεδόν καθόλου.⁵⁸ Αφετέρου, η διεύρυνση της «εμπορίας γυναικών και παιδιών» σε «εμπορία ανθρώπων, ιδιαίτερα γυναικών και παιδιών» είναι περισσότερο ένα νομικό τέχνασμα παρά ρητή πολιτική βούληση.

⁵³ Πρβλ. Σάρα Κρηγκ (2006).

⁵⁴ Αν Τζόρνταν (Ann Jordan) (πρωτοβουλία κατά της εμπορίας ανθρώπων της Διεθνούς Ομάδας δικαίου για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα), αναφέρεται από τη Τζένιφερ Μπλοκ (Jennifer Block) (2004).

⁵⁵ Λάουρα Αουγκουστίν (Laura Agustín) (2005), σελ. 101.

⁵⁶ Πρβλ. Ράτνα Καπούρ (Ratna Kapur) (2007).

⁵⁷ Πρβλ. Ελίζαμπεθ Μπεκ-Γκέμσχαϊμ (Elisabeth Beck-Gernsheim) (2006).

⁵⁸ Πρβλ. Άνν Γκάλλαγκερ (Anne Gallagher) (2001).

Για να μην αγνοηθεί περαιτέρω ο διεθνής και έμφυλος καταμερισμός εργασίας ως ουσιώδεις πτυχές του φαινομένου, οι κρατικές δραστηριότητες κατά της αδήλωτης εργασίας, της παράνομης μετανάστευσης και της εμπορίας ανθρώπων πρέπει όχι μόνο να αναλυθούν συγκριτικά, αλλά και να συνδεθούν μεταξύ τους από άποψη διοικητικής οργάνωσης. Με την προβληματική των στοιχείων του καταναγκασμού στη μεταναστευτική διαδικασία, χάνονται από το οπτικό πεδίο άλλα ζητήματα της μετανάστευσης, όπως τα θέματα Εργατικού και Κοινωνικού Δικαίου. Από την άλλη πλευρά, με τη στενή σχέση μεταξύ της εργασιακής εκμετάλλευσης και των ρευμάτων αναγκαστικής μετανάστευσης, άλλες καταστάσεις εκμετάλλευσης που δεν λαμβάνουν χώρα σε αυτό το πλαίσιο αγνοούνται, καθώς και άλλες κοινωνικές ανησυχίες στις επισφαλείς εργασιακές σχέσεις.

Επιπλέον, τα κίνητρα που καθοδηγούν τη δράση και την πολιτική χειραγώγηση του θέματος πρέπει να εξετασθούν εξίσου κριτικά όπως και ο συνασπισμός μεταξύ «ηθικών Σταυροφόρων»⁵⁹ και υπερασπιστών της πολιτικής ασφάλειας της Ευρώπης-φρουρίου.

⁵⁹ Με βάση τον Ρόναλντ Βάιτσερ (Ronald Weitzer) (2007).

II. Παράθεση Πρωτότυπου Κειμένου

Sarah H. Krieg

Neue Gender-Perspektive im deutschen Strafrecht?

Die Reform der Menschenhandels-Tatbestände

Abstract

Auf internationaler Ebene kam es im Jahr 2000 zu einer rechtlichen Definitionsänderung des Menschenhandels. Seit 2005 SIND auch in Deutschland neben der sexuellen Ausbeutung (§ 232 StGB) andere Formen der Arbeitsausbeutung (§ 233 StGB) unter dem Straftatbestand des Menschenhandels erfasst. Dieser Beitrag untersucht den Nexus von Recht und Geschlecht, um die Implikationen dieser Strafrechtsreform in Bezug auf das darin repräsentierte Gender-Modell zu bewerten. Dazu werden sowohl die Gesetzesreform als auch erste Auswirkungen auf die polizeiliche, gerichtliche und wissenschaftliche Behandlung des Themas in den Blick genommen.

Einleitung

Die jüngste Strafrechtsreform im Bereich Menschenhandel im Jahre 2005 WAR noch nicht in Kraft getreten, da begannen bereits parlamentarische Debatten über die Änderung der betreffenden Straftatbestände. Ein Jahr später gab die Fußball- Weltmeisterschaft 2006 in Deutschland Anlass zu vielfältigen Kampagnen gegen Menschenhandel und Zwangsprostitution und löste erneut eine Welle der politischen Diskussion um Freierbestrafung aus.

Eine bedeutende strafrechtliche Neuerung der jüngsten Reform ging hingegen im Schatten dieser engagierten Debatten unter: die Einführung eines eigenen Straftatbestandes zum Verbot des Menschenhandels zum Zwecke der Ausbeutung der Arbeitskraft (§ 233 StGB), die die (rechtliche) Definition des Menschenhandels grundlegend erweitert und reformiert.

Seit den ersten internationalen Abkommen zur Bekämpfung des Frauenhandels Ende des 19. Jahrhunderts bis zur ersten internationalen Definition 2000 wurde unter Menschenhandel der Handel in die Prostitution und damit hauptsächlich Frauen-

und Mädchenhandel verstanden. Sollten anfänglich vornehmlich europäische Mädchen und Frauen als potentielle Betroffene vor dem sittlichen Verfall geschützt werden, scheinen sich die aktuellen medialen wie rechtlichen Erzählungen vornehmlich Delikten zum Nachteil von Frauen aus Ländern außerhalb Kerneuropas zu widmen. Diese Fokussierung auf sexuelle Ausbeutung, hauptsächlich von Frauen und Mädchen, unterstellt dabei eine geschlechts-spezifische Prägung von Zwang und Ausbeutung im Migrationsprozess. Die Ausdehnung des Zweckes des Menschenhandels in den neuen Tatbeständen auf die allgemeine Arbeitsausbeutung löst die langjährige Verknüpfung von Zwang und sexueller Ausbeutung. Damit könnte sich auch der Kreis der potentiell Betroffenen auf männliche In- und Ausländer erweitern. Diese Öffnung der Definition könnte so auf den ersten Blick als eine neue Gender-Perspektive im deutschen Strafrecht gedeutet werden. Der folgende Beitrag geht dieser Hypothese auf den Grund.

Zuerst wird die Verknüpfung von Recht und Geschlecht theoretisch aufgezeigt (Teil 1), die Erweiterung der Definition von Menschenhandel im deutschen Strafrecht in rechtshistorischer Betrachtung nachgezeichnet (Teil 2), um schließlich die Implikationen der Gesetzesreform in Rechtsanwendung und Rechtsauslegung zu verfolgen (Teil 3). Eine kurze Schlussbetrachtung wertet die Stichhaltigkeit der Anfangshypothese aus.

1 Recht und Geschlecht

Nach einer Gender-Perspektive im Recht zu fragen, setzt ein bestimmtes Verständnis von Recht und Geschlecht voraus. In feministischen Ansätzen und Aktivitäten, in denen sich mit der Thematik schon früh auseinandersetzt wurde, wurden und werden ganz unterschiedliche Standpunkte in Bezug auf das Recht als Ansatzpunkt für feministische Kritik und als emanzipatorisches Medium eingenommen. Sprechen manche dem Recht als patriarchalischer Institution jegliches emanzipatorische Potential ab, betrachten andere das Recht weiterhin als wesentliches System der sozialen Ordnung und symbolischen Repräsentanz von Geschlechterverhältnissen und damit als notwendigen Ort für Kritik und Veränderung.

Nach Holzleithner können die folgenden fünf Phasen feministischer Rechtswissenschaft identifiziert werden¹: die Gleichheitsdoktrin, die Theorie von Gleichheit und Differenz, der Beziehungsfeminismus, der Radikal- bzw. Dominanzfeminismus und die intersektionellen, pluralistischen Ansätze. Diese Einteilung, gleichwohl differenzierter, entspricht den drei Strömungen, die Karen Engle für die Konzeptualisierung von Menschenrechten aus feministischer Perspektive unterscheidet, namentlich: die liberale Inklusion, die Kritik der strukturellen Diskriminierung und postkoloniale Ansätze.² In der ersten Phase, die Carol Smart anschaulich mit „law as sexist“³ überschreibt, wird angenommen, das Recht weise Frauen eine benachteiligte Position zu, die durch liberale Inklusion und Gleichbehandlung beseitigt werden könne. Die nach Carol Smart zweite Phase des „law as male“ ist gekennzeichnet von der Erkenntnis, dass das Recht alle Rechtssubjekte an männlichen Kriterien messe und damit männlich konnotierte Werte, Vorstellungen und Verhaltensweisen bevorzuge.

¹ Elisabeth Holzleithner in ihrem Vortrag „Wandel der Geschlechterverhältnisse durch das Recht?“, FRI Kongress „Recht als Antrieb oder Bremse beim Wandel der Geschlechterverhältnisse?“, Zürich, 15.09.2006. Präsentation abzurufen unter <http://homepage.univie.ac.at/elisabeth.holzleithner/FemJURZUERICH2006.PDF> (zuletzt 08/04/08).

² Vgl. Karen Engle (2005).

³ Vgl. Carol Smart (1992).

Postkoloniale und intersektionelle Ansätze stellen die Anerkennung multipler Differenzierungen und Diskriminierung in den Vordergrund, die im deutschen Allgemeinen Gleichbehandlungsgesetz jedenfalls legislativ erfasst sind.

Wie rechtliche Regelungen in Bezug auf Geschlechterverhältnisse konkret ausgestaltet werden sollen, hängt dabei wesentlich von der zugrunde gelegten Gleichheitskonzeption ab. Gleichheit verstanden als Differenzierungsverbot verlangt danach, die Geschlechterverhältnisse aus Regelungen auszublenden. Verstanden als Differenzierungsgebot sollte die Geschlechterdifferenz hingegen geregelt werden. Im Sinne eines Dominierungsverbotes sollten typisch geschlechtsspezifische Rollenzuweisungen berücksichtigt, aber demontiert werden. Schließlich sollte in der Lesart als Hierarchisierungsverbot das Geschlecht berücksichtigt, aber als Modus einer auf Kosten von Frauen gehenden Hierarchisierung dekonstruiert werden.⁴

Die Analyse von Geschlecht im Recht nimmt ihren Ausgangspunkt implizit bei bereits bestehenden Geschlechtskategorien. Wird Geschlecht allerdings als sozial konstituierte Größe betrachtet, so muss es auch um die Analyse von Geschlecht durch Recht gehen und damit um die Frage, inwiefern das Recht an der Herstellung und Fixierung von Gender und Geschlechterverhältnissen beteiligt ist. Annahmen über unterschiedliche Dimensionen von Gender finden implizit und explizit über den Rechtssetzungs- und Rechtsauslegungsprozess Eingang ins Recht und sind daher nicht unveränderlich in der textlichen Fassung verankert. Denn verändern sich dominante Erzählungen, so kann sich auch die Rechtsanwendung und -auslegung ohne tatsächliche Textänderung anpassen.

2 Menschenhandel im deutschen Strafgesetzbuch

Menschenhandel wird seit über hundert Jahren bekämpft (vgl. Abb. 1 für einen Überblick seit 1973). In das deutsche Strafrecht (StGB) wurde der Begriff und Tatbestand Menschenhandel mit dem 4. Strafrechtsreformgesetz (StrRG) vom 23. November 1973⁵ eingeführt. Mit diesem Reformgesetz wurden unter der Überschrift

„Straftaten gegen die sexuelle Selbstbestimmung“ die bisherigen Kuppeleibestimmungen⁶ durch die §§ 180, 180a und 181 StGB u.F.⁷ ersetzt und damit das Umfeld der Prostitution weitgehend kriminalisiert, während die Prostituierte selbst von der Kriminalisierung ausgenommen wurde. Dabei stellt § 180a StGB u.F. die

⁴ Vgl. Susanne Baer (2000), S. 164/165.

⁵ BGBl. I, S. 1725ff.; ÄndG vom 2. März 1974, BGBl. I, S. 469 ff., 502ff.

⁶ Kuppelei verstanden als der Unzucht zwischen Dritten durch Vermittlung bzw. durch Gewähren oder Verschaffen von Gelegenheit Vorschub zu leisten, vgl. BT-Drs. VI/1552, S. 18.

⁷ Die hier ersetzten §§ werden als ursprüngliche Fassung (u.F.) bezeichnet obgleich diese §§ bereits im RStGB vom 1871 enthalten waren. Da das 4. StrRG die grundlegenden Reformen im Sexualstrafrecht, die Teil der Reformbestrebungen zwischen 1953 und 1974 waren, zum Abschluss brachte, werden diese Normen als Ausgangspunkt für die späteren Rechtsentwicklungen angesehen und daher als ursprüngliche Fassung (u.F.) bezeichnet. Die daran anschließenden Reformfassungen werden mit alter Fassung (a.F.) und neuer Fassung (n.F.) bezeichnet.

Förderung der Prostitution inklusive dem gewerbsmäßigen Anwerben zur Prostitution (§ 180a Abs.3 StGB u.F.) unter Strafe. Der § 181 StGB u.F. ist mit „Menschenhandel“ überschrieben und beinhaltet ein Verbot der Nötigung zur Prostitution (§ 181 Nr. 1 u.F.) und ein Verbot der Anwerbung und Entführung zum Zweck der sexuellen Ausbeutung (§ 181 Nr. 2 u.F.). Unter Verwendung des generischen Maskulinums kamen als Opfer Personen jeglichen Geschlechts in Betracht. Die Einführung des Begriffs „Menschenhandel“ war dabei nicht unumstritten. Während die einen befürchteten, die Einordnung ins Sexualstrafrecht als „Unzuchtsdelikt“ schränke den Anwendungsbereich des Tatbestands unangemessen ein⁸, argumentierten die anderen, Menschenhandel sei schlicht der geschlechtsneutrale Begriff für Mädchen- und Frauenhandel.⁹ Insgesamt blieb der eigenständige Unrechtsgehalt von § 181 StGB u.F. (Menschenhandel) als Verbrechenstatbestand in Abgrenzung zu 180a Abs.3 StGB u.F. (gewerbsmäßige Anwerbung zur Prostitution) als Vergehen unklar.¹⁰

Mit dem 26. Strafrechtsänderungsgesetz (StrÄndG) vom 14. Juli 1992¹¹ wurden die ehemaligen Regelungen des § 180a Abs. 3-5 StGB u.F. zu einem eigenen Tatbestand des „Menschenhandels“ in § 180b StGB a.F. und des „schweren Menschenhandels“ in § 181 StGB a.F. umnormiert. Inwiefern diese Änderungen hinsichtlich der internationalen Verpflichtungen notwendig waren, bleibt zweifelhaft. Schroeder kommt zu dem Ergebnis, es hätte sich hier um eine „aktionistische Gesetzgebung“¹² gehandelt. Diese hätte ohne erkennbaren Mehrwert dem öffentlichen Druck nachgegeben, sei dem wachsenden öffentlichen Interesse am Thema „Menschenhandel mit ausländischen Frauen und Mädchen“ entsprungen und hatte sich in zahlreichen Parlamentsvorgängen niedergeschlagen.¹³

Zur historischen Verortung bleibt anzumerken, dass die Bundesrepublik zusammen mit anderen europäischen Staaten nach dem Zusammenbruch des Ostblocks gleichzeitig ihre Immigrationspolitik wesentlich restriktiver gestaltete und illegale Grenzübertritte und Aufenthalte verstärkt sanktionierte. Die Gesetzesbegründung weist darauf hin, dass hauptsächlich der Schutz ausländischer Frauen verbessert werden sollte, indem die strafbare Handlung vorverlagert wurde und nunmehr vier Tatbestände dem Schutz vor der Ausnutzung einer „auslandsspezifischen Hilflosigkeit“ dienen sollten.¹⁴ Mit dieser Gesetzesreform wurde die Verwendung des generischen Maskulinums vorerst beendet. Auf Empfehlung der Arbeitsgruppe

⁸ Vgl. Ernst-Walter Hanack et al. (1969), S. 187.

⁹ So Johannes Hofmann (2002), S. 328.

¹⁰ Vgl. Friedrich-Christian Schröder (1995), S. 232.

¹¹ BGBl. 1992 I, S. 1255ff.

¹² Friedrich-Christian Schröder (1995), S. 233.

¹³ Vgl. Eduard Dreher and Herbert Tröndle (1995), S. 909, § 180b Rn. 2.

¹⁴ BT-Drs. 638/91, Vgl. Friedrich-Christian Schröder (1995), S. 233.

Rechtssprache zur geschlechtsindifferenten Formulierung¹⁵ WURDEN alle Tatbeteiligten als „Personen“ erstmals geschlechtsneutral bezeichnet. Mit dieser Reform sollte demnach einerseits der spezifischen Hilflosigkeit ausländischer Frauen begegnet werden, was andererseits mit geschlechtsneutraler Formulierung als liberale Inklusion und Gleichbehandlung verstanden werden kann. Geschlechterdifferenz durch Geschlechtsneutralität zu regeln, entspricht keiner der oben beschriebenen Gleichheitskonzeptionen und birgt eine gewisse Widersprüchlichkeit.

In dieser Fassung und Anwendung und insbesondere in Abgrenzung und Gegenüberstellung zu migrierenden Männern werden Autonomie und Agency den letzteren zugeschrieben und das Vorurteil gefestigt, Frauen würden gehandelt, während Männer migrieren.¹⁶ Die ausländischen Frauen werden in Abgrenzung zu ausländischen Männern und inländischen Frauen am unteren Ende der Selbstbestimmung verortet und Zwang im Migrationsprozess geschlechtlich und sexuell konnotiert. Diese enge Verknüpfung von Weiblichkeit mit Körper geht auf eine Tradition zurück, deren rechtliche Ursprünge in Großbritannien im ausgehenden 18. und beginnenden 19. Jahrhundert zu finden sind.¹⁷ Indem weibliche Migration derart eng in den Kontext von Frauenhandel gerückt wird, werden einerseits die Fragen und Probleme weiblicher Migration auf die Zwangselemente und deren Hilflosigkeit reduziert und andererseits durch die strafrechtliche Verfolgung der vermeintlichen Menschenhändler individualisiert.

Schließlich wurde durch das 37. StrÄndG¹⁸ die wesentliche Neuorientierung hinsichtlich des Zweckes des Menschenhandels im StGB vollzogen. Zur Umsetzung völkerrechtlicher und europarechtlicher Vorgaben, insbesondere dem so genannten Vereinten Nationen (VN) Palermo Protokoll zur Bekämpfung des Menschenhandels von 2000¹⁹ und dem Rahmenbeschluss der Europäischen Union (EU) von 2002²⁰, mit Wirkung zum 19.02.2005 WURDEN die §§ 180b, 181 StGB a.F. in die neuen §§ 232ff. StGB überführt und die ursprünglichen §§ 180b, 181 aufgehoben. Der neue § 232 StGB pönalisiert Menschenhandel zum Zweck der sexuellen Ausbeutung. Dessen Abs. 1 Satz 1 bezieht sich auf Personen jeglichen Geschlechts und Alters,

¹⁵ Bericht der interministeriellen Arbeitsgruppe Rechtssprache vom 17. Januar 1990, Maskuline und feminine Personenbezeichnungen in der Rechtssprache, BT-Drs 12/1041, S. 37; Beschluß des Bundesrates vom 29. November 1991, BR-Drs 469/91; vgl. zum Ganzen BT-Drs 12/2046 S. 7 unter 3.

¹⁶ Vgl. Sarah Krieg (2006).

¹⁷ Vgl. Carol Smart (1992), S. 36.

¹⁸ BGBl. I 2005 Nr.10, S. 239ff.

¹⁹ Zusatzprotokoll zur Verhütung, Bekämpfung und Bestrafung des Menschenhandels, insbesondere des Frauen- und Kinderhandels (VN Palermo Protokoll) zum VN Übereinkommen gegen die grenzüberschreitende organisierte Kriminalität vom 08. Januar 2001 (Resolution der Generalversammlung A/RES/55/25).

²⁰ Rahmenbeschluss des Rates vom 19. Juli 2002 ZUR Bekämpfung des Menschenhandels (2002/629/JI).

wohingegen Satz 2 alle Personen unter 21 Jahren als mögliche Betroffene erfasst.²¹ Im Unterschied zum bestehenden § 180a StGB (Ausbeutung von Prostituierten), der lediglich die wirtschaftliche Abhängigkeit der Prostituierten voraussetzt²², erfordern die neuen §§ 232, 233 StGB die Ausbeutung der Betroffenen. Erstmals wurde in § 233 StGB nun der Begriff des Menschenhandels auch auf den Menschenhandel zum Zweck der Ausbeutung der Arbeitskraft ausgeweitet.²³ In der neuen Fassung wird auf der Opferseite an der geschlechtsneutralen Formulierung festgehalten, während auf Täterseite im Vergleich zu den §§ 180b, 181 StGB a.F. die alte Formulierung „einer dritten Person“ durch „eines Dritten“ abgelöst wurde.²⁴ Dieser Grundsatz, dass geschlechtsneutrale Formulierungen hauptsächlich auf Opferseite zu wählen sind, wenn es sich um ein Delikt handelt, von dem vorrangig Frauen betroffen sind, geht zurück auf eine Empfehlung des Rechtsausschusses zum 6. StrRG von 1998.²⁵ Damit wich der Gesetzgeber von den fundierten Empfehlungen der Arbeitsgruppe Rechtssprache aus dem Jahr 1990 ohne vertiefte inhaltliche Auseinandersetzung ab und verwarf ohne Erörterung der ursprünglichen Intention die vielfältigen Vorschläge zur geschlechtsneutralen Formulierung.

Die sprachliche Fassung und inhaltliche Öffnung hin zu anderen als sexuellen Ausbeutungstatbeständen könnte auf den ersten Blick die Verknüpfung von Schutzlosigkeit und Sex lösen, wenn weder die Schutzlosigkeit von Frauen noch die Hilfsbedürftigkeit der Betroffenen an deren Geschlecht und Sexualisierung geknüpft wird. Demnach können sowohl Männer wie Frauen von sexueller und nicht-sexueller

²¹ § 232 Abs. 1 StGB lautet: „§ 232. Menschenhandel zum Zweck der sexuellen Ausbeutung.

¹ Wer eine andere Person unter Ausnutzung einer Zwangslage oder der Hilflosigkeit, die mit ihrem Aufenthalt in einem fremden Land verbunden ist, zur Aufnahme oder Fortsetzung der Prostitution oder dazu bringt, sexuelle Handlungen, durch die sie ausgebeutet wird, an oder vor dem Täter oder einem Dritten vorzunehmen oder von dem Täter oder einem Dritten an sich vornehmen zu lassen, wird mit Freiheitsstrafe von sechs Monaten bis zu zehn Jahren bestraft.² Ebenso wird bestraft, wer eine Person unter einundzwanzig Jahren zur Aufnahme oder Fortsetzung der Prostitution oder zu den sonst in Satz 1 bezeichneten sexuellen Handlungen bringt.“

²² So auch Monika Frommel (2005), § 180a Rn. 27.

²³ § 233 Abs. 1 StGB lautet: „§ 233. Menschenhandel zum Zweck der Ausbeutung der Arbeitskraft.

(1)¹ Wer eine andere Person unter Ausnutzung einer Zwangslage oder der Hilflosigkeit, die mit ihrem Aufenthalt in einem fremden Land verbunden ist, in Sklaverei, Leibeigenschaft oder Schuldknechtschaft oder zur Aufnahme oder Fortsetzung einer Beschäftigung bei ihm oder einem Dritten zu Arbeitsbedingungen, die in einem auffälligen Missverhältnis zu den Arbeitsbedingungen anderer Arbeitnehmerinnen und Arbeitnehmer stehen, welche die gleiche oder eine vergleichbare Tätigkeit ausüben, bringt, wird mit Freiheitsstrafe von sechs Monaten bis zu zehn Jahren bestraft.² Ebenso wird bestraft, wer eine Person unter einundzwanzig Jahren in Sklaverei, Leibeigenschaft oder Schuldknechtschaft oder zur Aufnahme oder Fortsetzung einer in Satz 1 bezeichneten Beschäftigung bringt.“

²⁴ Vgl. Gesetzesbegründung, BT-Drs. 15/3045, S. 8.

²⁵ Vgl. BT-Drs. 15/3045, S.8 mit Verweis auf den Bericht des Rechtsausschusses, BT-Drs. 13/9064, S. 12.

Ausbeutung betroffen sein. Des Weiteren wird die Ausbeutung aus dem vermeintlichen Bereich des Privaten herausgelöst und wird somit in allen Sektoren und Branchen denkbar. Damit könnte sich die geschlechtliche und sexuelle Konnotation von Zwang im Migrationsprozess lösen.

In der Argumentation des Gesetzgebers soll hingegen die Anerkennung und Regelung von Geschlechterdifferenz, nämlich die spezifische Betroffenheit von Frauen, durch geschlechtsneutrale Formulierungen erreicht werden. In der Gesetzesbegründung wird ausgeführt, dass die neue Fassung der Tatbestände nicht zwischen dem Schutz von Männern und Frauen unterscheidet (geschlechtsneutrale Formulierung auf Opferseite), in der praktischen Anwendung werde sie aber „in erster Linie den Schutz von Frauen verbessern“²⁶. Zugespitzt ausgedrückt umfasst die maskuline Bezeichnung alle Rechtssubjekte, während die geschlechtsneutrale Fassung auf Seiten des Opfers die weiblichen Subjekte benennt.

Anders als die Interpretation des Textes allein aus grammatischen und systematischen Gesichtspunkten vermuten lässt, geht es dem Gesetzgeber laut Gesetzesbegründung und -debatten nicht in erster Linie um die Öffnung der Definition und einer Verschiebung der Gender-Perspektive. Die letzte Strafrechtsreform der Menschenhandelstatbestände wurde mit der ausstehenden Umsetzung internationaler Vorgaben im Bereich des Strafmaßes hinsichtlich des Menschenhandels zum Zweck der Ausbeutung der Arbeitskraft begründet. Dennoch widmeten sich die parlamentarischen Debatten und Änderungsanträge ganz überwiegend der sexuellen Ausbeutung, obwohl dieser Tatbestand lediglich vereinheitlicht und vereinfacht werden sollte.²⁷ Der neue § 233 StGB (Menschenhandel zum Zweck der Ausbeutung der Arbeitskraft) ist demnach eher Nebenprodukt als Hauptfokus der Reform. Zur Anhörung im Rechtsausschuss im Juni 2004 wurden daher auch keine Vertreterinnen von Gewerkschaften oder von Interessensvertretungen aus dem Migrationsbereich geladen.²⁸ Die Behandlung des § 233 StGB in der Begründung der Beschlussempfehlung des Rechtsausschusses fällt mit vier Zeilen von 14 Seiten entsprechend dünn aus²⁹, und auch die ergebnislose Anrufung des Vermittlungsausschusses war hauptsächlich von der Diskussion um die Freierbestrafung motiviert.³⁰ Im Vorfeld der Reform zeigte die Bundesregierung mehr Interesse an dem Zusammenhang zwischen Menschenhandel und Zwangsarbeit und stellte diesbezüglich eine Anfrage an die International Labour Organization (ILO).³¹

²⁶ Vgl. Gesetzesbegründung BT-Drs. 15/3045, S. 7.

²⁷ Vgl. PlPr. 15/109, S. 9946.

²⁸ Vgl. Beschlussempfehlung des Rechtsausschusses vom 27.10.04, BT-Drs. 15/4048, S. 9.

²⁹ BT-Drs. 15/4048, S. 13.

³⁰ Vgl. Begründung der Anrufung des Vermittlungsausschusses in BT-Drs. 15/4380.

³¹ Vgl. ILO (2005), S. 46 Fn. 105.

Die Widersprüchlichkeit zwischen der sprachlichen und inhaltlichen Ausgestaltung und der erklärten Intention des Gesetzgebers könnte auch die Ursache dafür sein, dass die neue Fassung und Erweiterung des Straftatbestandes nicht zu einer weiter gefassten und inkludierenden Anwendung führt, sondern – wie im Folgenden aufgezeigt – eine anhaltende Fokussierung auf Frauenhandel zum Zweck der sexuellen Ausbeutung nach sich zieht.

4. StrRG 1973		26. StrÄndG 1992		ProstG 2001		36. StrÄndG 2005	
Dreizehnter Abschnitt:	Straftaten gegen die sexuelle Selbstbestimmung						
180 n.F.	Förderung sexueller Handlungen Minderjähriger	180 n.F.	unverändert	180 n.F.	unverändert	180 n.F.	unverändert
180a u.F.	Förderung der Prostitution	180a a.F.	Förderung der Prostitution	180a	Ausbeutung von Prostituierten	180a	unverändert
		180b a.F.	Menschenhandel	180b a.F.	unverändert	180b	aufgehoben
181 u.F.	Menschenhandel (zum Zwecke der Prostitution und anderen sexuellen Handlungen)	181 a.F.	Schwerer Menschenhandel	181 a.F.	unverändert	181	aufgehoben
181a a.F.	Zuhälterei	181a a.F.	unverändert	181a n.F.	Zuhälterei	181a n.F.	unverändert
Achtzehnter Abschnitt:	Straftaten gegen die persönliche Freiheit						
	-----		-----		-----	232	Menschenhandel zum Zweck der sexuellen Ausbeutung
	-----		-----		-----	233	Menschenhandel zum Zweck der Ausbeutung der Arbeitskraft
	-----		-----		-----	233A	Förderung des Menschenhandels
	-----		-----		-----	233b	Führungsaufsicht, Erweiterter Verfall

Abbildung 1: Übersicht zu den Änderungen des StGB (eigene Darstellung)

3 Menschenhandel in Rechtsanwendung und Rechtsauslegung

Die Analyse der Gender-Perspektive des Rechts kann nicht auf die Ebene des Rechtstextes begrenzt bleiben, sondern muss sich insbesondere der materiellen Auswirkungen der Perspektive des Rechts zuwenden, um zu erfahren, wie Recht wirkt. Im Folgenden soll daher überblicksartig auf die Implikationen der Strafrechtsreform im Bereich der Rechtsanwendung und Rechtsauslegung eingegangen werden.

Die Anwendung der Menschenhandelstatbestände erfolgt einerseits in polizeilichen Ermittlungen und andererseits in gerichtlichen Verfahren und Urteilen. Für Fallzahlen in Deutschland kann auf Kriminalitätsregister wie die Polizeiliche Kriminalstatistik (PKS) und den jährlich erscheinenden Lagebericht Menschenhandel des Bundeskriminalamts und das Bundeszentralregister aller ergangenen Urteile zurückgegriffen werden.³²

Da bis zum Inkrafttreten der neuen Menschenhandels-Tatbestände 2005 lediglich das Einwirken und Bestimmen zur Prostitution und zu sexuellen Handlungen als Menschenhandel erfasst war, ist es wenig verwunderlich, dass der Großteil der Geschädigten in den 915 Fällen der §§ 180b, 181 StGB a.F. (Menschenhandel und Schwerer Menschenhandel) zwischen 1996 und 2000 weiblich ist.³³

Obwohl es in den öffentlichen, wissenschaftlichen und politischen Debatten zum Thema Menschenhandel hauptsächlich um Migrationszusammenhänge und damit um ausländische Frauen geht, ist es auffällig, dass im Berichtsjahr 2006 23,4% der Geschädigten deutsche Staatsangehörige sind.³⁴ Im Gegensatz zu ausländischen Geschädigten, die wegen Verletzung aufenthaltsrechtlicher Bestimmungen in vielen Fällen zeitnah ausgewiesen werden³⁵, stehen deutsche Betroffene durchgehend für Ermittlungen zu Verfügung. Der Tatbestand des Menschenhandels erfordert das Ausnutzen einer Gefährdungslage der Betroffenen, die als allgemeine Zwangslage oder auslandsspezifische Hilflosigkeit vorliegen kann. Die Anwendung von physischer Gewalt ist in der Neufassung kein notwendiges Tatbestandsmerkmal, war jedoch bereits im alten § 180 Abs. 1 S.1 StGB a.F. nicht zwingend erforderlich. Dennoch tat sich die Justiz mit subtileren Formen der Beeinflussung und Abhängigkeit schwer, da diese vermeintlich schwerer zu beweisen sind.³⁶

Obwohl die Strafrechtsänderung im Februar 2005 in Kraft trat, nahm das Lagebild Menschenhandel 2005 keine Fälle des neuen § 233 StGB (Menschenhandel zum Zweck der Ausbeutung der Arbeitskraft) auf.³⁷ Die Polizeiliche Kriminalstatistik

³² Die Statistiken unterscheiden sich teilweise erheblich, vgl. Eric Minthe (2006), S. 51.

³³ Ebd., S. 52, 126.

³⁴ Vgl. BKA (2007), S. 6.

³⁵ Vgl. Annette Louise Herz (2005), S. 162.

³⁶ Vgl. Ebd., S. 156.

³⁷ BKA (2006), Lagebild 2005, S. 3.

(PKS) für das Jahr 2005 notiert nur drei Fälle des Menschenhandels zum Zweck der Ausbeutung der Arbeitskraft.³⁸

Anders als die Aussagen über Menschenhandel zum Zwecke der sexuellen Ausbeutung basiert das Lagebild 2006 hinsichtlich des § 233 StGB (Menschenhandel zum Zweck der Ausbeutung der Arbeitskraft) nicht auf Meldungen der Landeskriminalämter, sondern auf der PKS. Das Bundeskriminalamt (BKA) konstatiert, dass Staatsanwaltschaften, Gerichten und Polizeibehörden weiterhin nur „geringe Erfahrungswerte“ in diesem Deliktsbereich vorliegen. Die Delikte würden nach bisherigen Erkenntnissen hauptsächlich im Gaststättengewerbe und in der privaten Hauswirtschaft begangen.³⁹ Die PKS als so genannte „Ausgangsstatistik“ erfasst abgeschlossene polizeiliche Ermittlungen, die an die Staatsanwaltschaft abgegeben wurden. Seit 2005 bezieht sich das Lagebild des BKA ebenfalls auf abgeschlossene Ermittlungsverfahren, erfasst diese jedoch nicht wie die PKS nach Einzelfällen, sondern nach Ermittlungsverfahren, so dass die Daten nur eingeschränkt vergleichbar sind.⁴⁰

Für das Berichtsjahr 2006 verzeichnet die PKS für 712 Fälle von Menschenhandel zum Zweck der sexuellen Ausbeutung insgesamt (vollendete und versuchte Delikte) 733 Opfer, von denen 622 WEIBLICH sind.⁴¹ Für dasselbe Berichtsjahr verzeichnet die PKS bereits 78 Fälle von Menschenhandel zum Zweck der Ausbeutung der Arbeitskraft.⁴² Im Gegensatz zu der im Allgemeinen sehr geringen Zahl weiblicher Tatverdächtiger in Kriminalstatistiken sind über die Hälfte der Verdächtigen in diesen Fällen weiblich.⁴³ Von den 36 Opfern in vollendeten Delikten sind fast die Hälfte (15) männlich.⁴⁴ Die versuchten Delikte verzeichnen insgesamt 47 Opfer, von denen 46 männlich sind. Der Straftatbestand Menschenhandel zum Zweck der Ausbeutung der Arbeitskraft scheint damit nur langsam ins öffentliche und amtliche Bewusstsein zu rücken und auch männliche Betroffene von Menschenhandel und nicht-sexuelle Ausbeutung zu berücksichtigen.⁴⁵

Entgegen der weit verbreiteten Annahme, bei Menschenhandel handele es sich um ein so genanntes „Kontrolldelikt“, das lediglich durch polizeiliche Kontrollen aufgedeckt werden könne, wurden im selben Berichtsjahr lediglich 43% der Verfahren durch Polizeikontrollen eingeleitet, während 56% auf Anzeigen beruhten,

³⁸ BKA (2006), PKS 2005, S. 21/23.

³⁹ BKA (2007), Lagebild 2006, S. 9.

⁴⁰ Siehe auch Annette Louise Herz (2005), S. 53/54.

⁴¹ BKA (2007), PKS 2006, Tabelle 91.

⁴² Ebd., S. 156.

⁴³ Ebd., S. 157. Einen Überblick über kriminologische und soziologische Theorien, die sich der geringen Anzahl weiblicher Tatverdächtigen widmet, findet sich bei Kirsten Franke (2000).

⁴⁴ BKA (2007), PKS 2006, Tabelle 91.

⁴⁵ Im Kontrast dazu verzeichnet die PKS 2006 26.913 ermittelte Tatverdächtige der unerlaubten Einreise, darunter 18.633 männlich, 8.280 weiblich, vgl. ebd., Tabelle 01.

davon 40% durch die Betroffenen selbst.⁴⁶ Um nun Ermittlungsverfahren zum neuen § 233 StGB einzuleiten, bedarf es demnach Polizeikontrollen ebenso wie der notwendigen Aufklärung der Bevölkerung und der potentiellen Betroffenen. Inwiefern Polizeikontrollen zu Menschenhandel zum Zwecke der Ausbeutung der Arbeitskraft durchgeführt werden, konnte auch die Bundesregierung nicht beantworten. Auf einen Großteil der 27 Fragen einer kleinen Anfrage von Abgeordneten und der Fraktion DIE LINKE zu Menschenhandel zum Zweck der Ausbeutung der Arbeitskraft liegen der Bundesregierung keine Erkenntnisse vor⁴⁷ und so bleibt abzuwarten, welche Rolle der neue § 233 StGB spielen wird.⁴⁸

Kriminalitätsstatistiken geben bekanntermaßen Auskunft über die Aktivitäten der Polizei und Behörden und spiegeln nicht das tatsächliche Ausmaß der Kriminalität wieder. Trotz etlicher Versuche, das empirische Ausmaß von Menschenhandel in Zahlen zu erfassen, bleibt die Aussagekraft dieser Befunde beschränkt.⁴⁹ Diese Unklarheit lässt sich nicht nur auf die oft beschworene „Dunkelziffer“ und Illegalität der Aktivität zurückführen, sondern sie findet ihren Ursprung in einer dilemmatischen Wechselwirkung zwischen rechtlicher Kategorisierung und empirischer Operationalisierung bzw. Datenerhebung. Zugespielt ausgedrückt: Man kann nur finden, wonach man auch sucht. Solange nicht-sexualisierte und männliche Arbeitsausbeutung nicht unter die operationalisierte Definition von Menschenhandel fallen, werden diese auch nicht in den Zahlen auftauchen. Ob eine solche Ausbeutung dann tatsächlich in Deutschland vorkommt, wie Nobert Cyrus untersucht⁵⁰, bleibt damit schwerlich aufzuklären.

Die Hypothese vom „forced labour continuum“⁵¹ geht davon aus, dass gehandelte Betroffene von Zwangsarbeit am unteren Ende der Ausbeutung und des Missbrauchs angesiedelt sind. Dies sind zumeist Betroffene sexueller Ausbeutung, während nicht gehandelte Betroffene von Zwangsarbeit in anderen Sektoren zu finden sind. Obwohl es nach Cyrus in allen Sektoren in Deutschland zu Zwangsarbeit kommen kann, gebe es sklavereiähnliche Verhältnisse und damit Menschenhandel demzufolge nur in extremen Fällen der Prostitution und in Privathaushalten.⁵² Demzufolge ist die Kopplung von Zwang an private sexualisierte Ausbeutung eine lebensweltliche Realität und keine rechtliche Konstruktion. Im Ergebnis beantwortet diese Hypothese nicht die Frage, wie Zwang definiert und wahrgenommen wird.

⁴⁶ Vgl. BKA (2007), Lagebild 2006, S. 4.

⁴⁷ Vgl. BT-Drs 16/4266.

⁴⁸ Ob die Bundesregierung eine der Bund-Länder-Arbeitsgruppe „Frauenhandel“ nachgebildete Koordinationsstelle einrichten wird, bleibt ebenfalls offen, vgl. BT-Drs. 16/4266, S. 10.

⁴⁹ Vgl. Sarah Krieg (2006).

⁵⁰ Nobert Cyrus (2005).

⁵¹ Vgl. Beate Andrees und van der N.J. Linden (2005), S. 64.

⁵² Nobert Cyrus (2005), S. 45.

In der Rechtsanwendung durch die deutsche Justiz findet sich bis März 2008 in der juristischen Datenbank JURIS kein einziger Fall zum neuen § 233 StGB. Auch die Wissenschaft, die zwar nicht direkt Recht anwendet, jedoch durch Auslegung die Wirkung von Recht mit beeinflusst, konzentriert sich ebenfalls weiter auf das Phänomen Menschenhandel zum Zweck der sexuellen Ausbeutung.⁵³

In den letzten Jahren wurde zunehmend Kritik an der staatlichen Bekämpfung des Menschenhandels und den damit einhergehenden Debatten laut. Es wurde bemängelt, dass für selbstbestimmt migrierende Frauen kein Platz in den Menschenhandelsdebatten sei. Stattdessen würden die Frauen in vereinfachenden und vereinheitlichenden kulturellen Zuschreibungen als „pure, simple, naïve, innocent“⁵⁴, „passiv and ignorant“⁵⁵, unfähig eigene Entscheidungen zu treffen und schutzbedürftig dargestellt.⁵⁶ Diese Form der einseitigen Repräsentation wird generell für Migrantinnen konstatiert und kritisiert.⁵⁷

Obwohl die sprachliche und inhaltliche Fassung der neuen Menschenhandelstatbestände eine neue Gender-Perspektive zuließe, finden sich weiterhin die alten Stereotype in Rechtsanwendung und Rechtsauslegung. Die dominanten Erzählungen über den Menschenhandel lassen sich demnach nicht ohne weiteres durch Rechtstextänderungen ins Wanken bringen.

Schluss

Insgesamt lässt sich damit feststellen, dass sich noch keine deutliche Veränderung der Gender-Perspektive in der Rechtsanwendung der entsprechenden Straftatbestände wiederfindet. Ebenso wenig wie sich die dominanten Erzählungen wesentlich gewandelt haben, war eine neue Gender-Perspektive vom Gesetzgeber intendiert. Der neue § 233 StGB wurde zwar ins Gesetzbuch aufgenommen, für dessen Umsetzung wurde allerdings wenig bis keine Vorbereitung getroffen. Die Erweiterung der Definition war auf europäischer wie nationaler Ebene von der Definition auf internationaler Ebene geprägt, doch auch dort wurde diese Öffnung en passant eingeführt. Zum einen hat nicht zuletzt die Fokussierung der Debatten auf Frauenhandel in Zwangsprostitution auch im Aushandlungsprozess auf internationaler Ebene dazu geführt, dass die Abgrenzungs- und Überschneidungsmöglichkeiten der beiden Zusatzprotokolle (zu Menschenschmuggel und Menschenhandel) kaum thematisiert wurden.⁵⁸ Zum anderen war die Erweiterung von „Trafficking in Women and

⁵³ Vgl. Sarah Krieg (2006).

⁵⁴ Ann Jordan (Anti-Trafficking Initiative of the International Human Rights Law Group) zitiert nach Jennifer Block (2004).

⁵⁵ Laura Agustín (2005), S. 101.

⁵⁶ Vgl. Ratna Kapur (2007).

⁵⁷ Vgl. Elisabeth Beck-Gernsheim (2006).

⁵⁸ Vgl. Anne Gallagher (2001).

Children“ zu „Trafficking in Persons, especially Women and Children“ eher ein juristischer Kniff als ausdrücklicher politischer Wille.

Sollen internationale und geschlechtliche Arbeitsteilung als wesentliche Aspekte des Phänomens nicht weiter ausgeblendet werden, so müssen die staatlichen Aktivitäten gegen Schwarzarbeit, illegale Einwanderung und Menschenhandel nicht nur vergleichend analysiert, sondern verwaltungsorganisatorisch verknüpft werden. Mit der Problematisierung von Zwangselementen im Migrationsprozess geraten andere Fragen der Migration wie arbeits- und sozialrechtliche Belange aus dem Blickfeld. Andererseits werden mit der engen Verknüpfung von Arbeitsausbeutung mit erzwungenen Migrationsbewegungen andere Ausbeutungssituationen, die nicht in diesem Konnex erfolgen, ebenso ignoriert wie andere soziale Belange in prekären Arbeitsverhältnissen.

Darüber hinaus sind die handlungsleitenden Motive und die politische Instrumentalisierung des Themas ebenso kritisch zu hinterfragen wie die Koalition zwischen „moralischen Kreuzzüglern“⁵⁹ und sicherheitspolitischen Verteidigern der Festung Europa.

⁵⁹ Angelehnt an Ronald Weitzer (2007).

III. Θεωρητική Προσέγγιση - Μεταφραστικά Σχόλια

1 Νομική Γλώσσα και Νομική Μετάφραση

Η νομική γλώσσα παρουσιάζει κοινή βάση με τη γενική γλώσσα, όμως αποκλίνει από αυτή. Η μετάφραση νομικών κειμένων αποτελεί, [...], ένα είδος μετάφρασης κειμένων για ειδικούς σκοπούς, πράγμα που οφείλεται στην ίδια τη φύση της νομικής γλώσσας ως γλώσσας για ειδικούς σκοπούς (Κριμπάς 2013: 250, Mattila 2006: 3-4, 11-12, Šarčević 1997: 231, Κουτσιβίτης 1994: 221 στο Κριμπάς και Σφακιανάκη 2015: 71). Συχνά, ωστόσο, επισημαίνεται ότι η νομική γλώσσα έχει ορισμένα διακριτικά χαρακτηριστικά σε σχέση με τις ειδικές γλώσσες των υπόλοιπων θεματικών πεδίων (Husa 2012: 168, Mattila 2006: 105, Garzone 2000: 395 στο Κριμπάς και Σφακιανάκη 2015: 71). Η μορφολογία, η ορολογία, η σύνταξη και το ύφος είναι μερικά από τα χαρακτηριστικά που καθιστούν τη γλώσσα των νομικών κειμένων ως μια τυποποιημένη μορφή της γλώσσας. Ακόμη ένα στοιχείο που διακρίνει τη νομική μετάφραση αποτελεί η πολυπλοκότητα του χαρακτήρα της. Η μετάφραση νομικών κειμένων δεν αφορά αποκλειστικά δύο γλώσσες, και κατ' επέκταση δύο πολιτισμούς, αλλά και δύο εθνικά νομικά συστήματα, που αναμειγνύονται κατά τη μεταφραστική διεργασία. Ο νομικός λόγος είναι όχι μόνο εθνικά (Harvey 2002: 179) καθορισμένος, αλλά και δικαϊκά καθορισμένος, με συνέπεια όχι μόνο να είναι διαφορετική η γλωσσική μορφή των νομικών όρων από γλώσσα σε γλώσσα, αλλά και διαφορετικό το εννοιολογικό τους περιεχόμενο από έννομη τάξη σε έννομη τάξη (Strandvik 2012: 26, Guggeis και Robinson 2012: 71, Krimpas και Ananiadis-Bassias 2009: 6, Κουτσιβίτης 1994: 213-214 στο Κριμπάς και Σφακιανάκη 2015: 71-72). Πέραν του ότι η νομική μετάφραση ταυτίζεται με τη μετάβαση από ένα νομικό σύστημα σε ένα άλλο, έχει και ως επακόλουθο τη σύνδεση του κανονιστικού χαρακτήρα των νομικών κειμένων και της πραγμάτωσης του στο νομικό πλαίσιο. Οι πραγματολογικές παράμετροι των νομικών κειμένων είναι σημαντικά διαφορετικές από εκείνες των άλλων ειδικών κειμένων, καθώς τα νομικά κείμενα μπορούν να έχουν διαπλαστικό χαρακτήρα (να επιφέρουν δηλαδή μεταβολές σε νομικά καθεστώτα), να λειτουργούν κανονιστικά και να παράγουν έννομες συνέπειες με δεσμευτικό χαρακτήρα (Herbots 1987: 814 στο Κριμπάς και Σφακιανάκη 2015: 72). Ο δεσμευτικός χαρακτήρας των νομικών κειμένων έχει προταθεί στο παρελθόν ως κριτήριο διαφοροποίησης των νομικών μεταφράσεων

με βάση την επικοινωνιακή τους λειτουργία (Šarčević 1997: 19-22 στο Κριμπάς και Σφακιανάκη 2015: 72). Η μετάφραση νομικών κειμένων δεν εξαιρείται από τον κανόνα ότι η μεταφραστική διαδικασία αποτελεί αδιαμφισβήτητα μια πράξη επικοινωνιακή. Για το λόγο αυτό, ο νομικός μεταφραστής πρέπει να έχει κατά νου την ιδιότητα του τελικού χρήστη και τον σκοπό χρήσης του μεταφρασμένου κειμένου.

Το ειδικό λεξιλόγιο, οι σημασιολογικές ιδιαιτερότητες και οι στερεότυπες εκφράσεις των νομικών κειμένων είναι τα στοιχεία εκείνα, που αποδίδουν στη νομική γλώσσα την ιδιότητα της ειδικής γλώσσας. Αυτό που διαφοροποιεί τη νομική μετάφραση από την εν γένει μετάφραση είναι ότι, αφενός, το προς μετάφραση κείμενο αποτελεί κανόνα δικαίου, δικαστική απόφαση ή νομική πράξη με εκούσιες και αναμενόμενες έννομες συνέπειες και, αφετέρου, η γλώσσα στην οποία έχει συνταχθεί το προς μετάφραση κείμενο είναι – είτε το θέλουμε είτε όχι – μια τεχνική γλώσσα, και ως μην της φαίνεται μερικές φορές, για την κατάκτηση της οποίας απαιτείται ένα κάποιο know-how (Herbots 1987 στο Βαλεοντής και Κριμπάς 2014: 243). Τεχνική γλώσσα σημαίνει ειδική ορολογία. Η νομική ορολογία ανήκει στις κυριότερες δυσκολίες, που συναντά ο νομικός μεταφραστής. Την άποψη αυτή ενισχύει η D. Cao (2007: 53) υποστηρίζοντας ότι: «[...] Η νομική ορολογία είναι το πιο ορατό και χτυπητό γλωσσικό χαρακτηριστικό της νομικής γλώσσας ως τεχνικής γλώσσας, είναι μάλιστα μία από τις σημαντικότερες πηγές δυσκολίας κατά τη μετάφραση νομικών κειμένων» (Βαλεοντής και Κριμπάς 2014: 245). Εν τούτοις, κατά τη νομική μετάφραση προκύπτει μια επιπλέον δυσκολία, η οποία είναι η εφαρμογή του προτύπου του πρωτότυπου κειμένου στο μετάφρασμα. Η βαρύτητα των νομικών κειμένων, λόγω των νομικών συνεπειών, δυσχεραίνει το έργο του μεταφραστή να προχωρήσει σε τυχόν τροποποιήσεις σχετικές με τη δομή. Επομένως, σκοπός του μεταφραστή είναι το κείμενο-στόχος να μην αποτελεί αντιγραφή ως προς τα δομικά στοιχεία του κειμένου-πηγής, όμως να συμβαδίζει με τη νόρμα του κειμενικού είδους (π.χ. νομοθετικό κείμενο, δικαστική απόφαση, σύμβαση) της γλώσσας-πηγής.

2 Σχέση κειμένου-πηγής και κειμένου-στόχου

Σύμφωνα με τη Reiss (1988: 70): «το κείμενο-πηγή είναι το βασικό κριτήριο για τη λήψη αποφάσεων στη μετάφραση» (Nord 2014: 41), καθώς παρέχει στο μεταφραστή πληροφορίες τις οποίες θα πρέπει να μεταφέρει στον παραλήπτη μέσω του

κειμένου-στόχου. Για την πραγμάτωση του στόχου αυτού, δηλαδή «για να μεταφράσει κανείς ένα κείμενο πρέπει πρώτα να είναι σε θέση να κατανοήσει το περιεχόμενό του» (Κελάνδριας 2016: 136). Επομένως, «[...] ο μεταφραστής πρέπει να ερμηνεύει προκειμένου να μεταφράσει, που σημαίνει ότι πρέπει να έχει ή να είναι σε θέση να αποκτήσει όσο το δυνατόν πιο γρήγορα γνώσεις περί του αντικειμένου του κειμένου αφετηρίας» (Croix 2005: 154 στο Κελάνδριας 2016: 136). Στην προκειμένη περίπτωση, όσον αφορά τη μετάφραση νομικών κειμένων, κατά τον G mar (1980: 136), ο νομικός μεταφραστής πρέπει να βασίζει την έρευνα του στη νομοθεσία και στη νομολογία [...] (Γιουτίκας 2016: 69).

Η κατανόηση και η ερμηνεία του περιεχομένου προϋποθέτουν την ανάλυση του κειμένου-αφετηρίας. Η ανάλυση του κειμένου-πηγής καθοδηγεί τη μεταφραστική διαδικασία, καθώς παρέχει τη βάση για τη λήψη αποφάσεων [...] (Nord 2014: 142). Ο Vermeer (1982) αντιμετωπίζει το κείμενο-πηγή ως παροχή πληροφοριών [...] που μετατρέπεται, εν μέρει ή εξ ολοκλήρου, σε παροχή πληροφοριών για το κοινό-στόχο (Nord 2014: 41). Το προς μετάφραση κείμενο της παρούσας εργασίας κατατάσσεται στο πληροφοριακό είδος κειμένου με βάση την κατηγοριοποίηση της Reiss (1971: 32) σχετικά με την κειμενική λειτουργία (Seel 2015: 34). Πρόκειται για ένα άρθρο σε πληροφοριακό δελτίο των εκδόσεων του Κέντρου διεπιστημονικών μελετών για το φύλο, του Πανεπιστημίου Χούμπολτ στο Βερολίνο. Το άρθρο πραγματεύεται μια νέα διάσταση του φύλου στο γερμανικό Ποινικό Δίκαιο μέσα από μεταρρυθμίσεις στα αδικήματα, που σχετίζονται με την Εμπορία Ανθρώπων. Εν προκειμένω, οι αποδέκτες του κειμένου-πηγής είναι γερμανόφωνοι διδάσκοντες και φοιτητές του εν λόγω πανεπιστημίου. Στο σημείο αυτό λαμβάνουμε υπόψη ότι: «[...] ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που καθορίζει τον στόχο μιας μετάφρασης είναι ο παραλήπτης [...], δηλαδή ο δέκτης για τον οποίο προορίζεται το κείμενο-στόχος ή το επιδιωκόμενο κοινό του κειμένου-στόχου, με το –διαφορετικό για τον εκάστοτε πολιτισμό– γνωστικό του υπόβαθρο, τις προσδοκίες του και τις επικοινωνιακές του ανάγκες» (Nord 2014: 41). Με βάση την άποψη αυτή, γίνεται αντιληπτό ότι το παρόν μετάφρασμα, που απευθύνεται σε ελληνόφωνο κοινό, αφορά άτομα που είτε τα ακαδημαϊκά τους ενδιαφέροντα σχετίζονται με νομικές σπουδές ή σπουδές φύλου είτε γενικά επιθυμούν να ενημερωθούν σχετικά με το σοβαρό ζήτημα της Εμπορίας Ανθρώπων και το νομικό πλαίσιο άλλης ευρωπαϊκής χώρας πέραν της Ελλάδας. Συνεπώς, διαπιστώνεται ότι ο επικοινωνιακή λειτουργία του μεταφράσματος

αυτού στον πολιτισμό-στόχο δεν αποκλίνει ιδιαίτερα από εκείνη του πρωτοτύπου στον πολιτισμό-πηγή.

Το κατά πόσον θα επιτευχθεί η επικοινωνία μέσω της μετάφρασης πρέπει να εξετάζεται με τον ορισμό ενός συγκεκριμένου σκοπού. Σύμφωνα με τον Vermeer (1989/2000: 228): «Η θεωρία του σκοπού διακηρύσσει ότι κάποιος πρέπει να μεταφράζει, συνειδητά και αδιάλειπτα, σύμφωνα με μερικές αρχές που σέβονται το κείμενο-στόχο. Όμως, η θεωρία δεν δηλώνει ποιες είναι αυτές οι αρχές: η απόφαση για το ποιες είναι πρέπει να λαμβάνεται ξεχωριστά σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση» (Munday 2002: 134). Δεδομένου αυτού συμπεραίνεται ότι: «ο σκοπός του μεταφράσματος μπορεί να διαφέρει από τον σκοπό του κειμένου αφετηρίας» (Κεντρωτής 1996: 75). Για παράδειγμα, εστιάζοντας ο μεταφραστής στο επίπεδο μόρφωσης του παραλήπτη του μεταφράσματος, οι αλλαγές στις οποίες θα προβεί, πιθανόν να διαφοροποιήσουν τον σκοπό του κειμένου-αφίξεως από εκείνον του κειμένου-αφετηρίας. Ακόμη, σε περίπτωση που ο δέκτης του πρωτοτύπου παρουσιάζει κοινά στοιχεία με τον δέκτη του μεταφράσματος ως προς το μορφωτικό υπόβαθρο, αυτό δε σημαίνει πως δεν εξακολουθούν να διαφέρουν λόγω της πολιτισμικής τους καταγωγής, αλλά και γενικότερα λόγω της κοσμοαντίληψης τους. Από τη σύγκριση αυτή, των παραληπτών των κειμένων πηγής και στόχου, προκύπτει ότι «[...] οι διαφορετικές σε κάθε πολιτισμό προσδοκίες σε σχέση με το κειμενικό είδος ενδέχεται να επιβάλλουν προσαρμογή της μορφής του μεταφράσματος στις κειμενικές και υφολογικές συμβάσεις του πολιτισμού-στόχου» (Nord 2014:144). Εκτός όμως από τις πολιτισμικές διαφορές και η έλλειψη ειδικών γνώσεων επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνεται το κείμενο-στόχο ο αποδέκτης σε σχέση με τον αναγνώστη του κειμένου-πηγή. Στην περίπτωση αυτή, ο μεταφραστής καλείται να προσαρμόσει το μετάφρασμα, ώστε να γίνει ευρύτερα κατανοητό. Εδώ εντοπίζουμε την εφαρμογή του κανόνα της συνεκτικότητας, που αναφέρει ότι το κείμενο-στόχος «πρέπει να είναι συνεκτικά ερμηνεύσιμο με την κατάσταση των δεκτών του [...]» (Reiss και Vermeer 1984: 113 στο Munday 2002: 134). Με άλλα λόγια, το κείμενο-στόχος πρέπει να μεταφράζεται με τέτοιο τρόπο ώστε να έχει συνεκτικότητα για τους δέκτες του, λαμβάνοντας υπόψη τις συνθήκες στις οποίες βρίσκονται και τις γνώσεις τους (Munday 2002: 134).

3 Μεταφραστικά προβλήματα

Πέρα από την κατανόηση και την ερμηνεία του εννοιολογικού περιεχομένου του πρωτοτύπου, η ανάλυση του αποσκοπεί και στην εκ των προτέρων εύρεση των προβλημάτων, που προκύπτουν κατά τη διαδικασία της μετάφρασης του. Η Schäffner (2001: 24) θεωρεί ότι τα μεταφραστικά προβλήματα μπορούν να εντοπιστούν διαβάζοντας προσεκτικά το κείμενο-πηγή πριν την παραγωγή του μεταφράσματος (Κελάνδριας 2016: 141). Στο σημείο αυτό είναι αναγκαίο να επισημανθεί ο διαχωρισμός των προβλημάτων της μετάφρασης σε αντικειμενικά μεταφραστικά προβλήματα, τα οποία απορρέουν από το πρωτότυπο και σε υποκειμενικά ή αλλιώς μεταφραστικές δυσκολίες, καθώς σχετίζονται με τον κάθε μεταφραστή ξεχωριστά. Προσεγγίζοντας τη διάκριση αυτή η Nord (2014: 145) σημειώνει ότι: «[...] τα μεταφραστικά προβλήματα είναι αντικειμενικά ή τουλάχιστον διυποκειμενικά. Δεν θα πρέπει να ταυτίζονται με τις μεταφραστικές δυσκολίες, τις υποκειμενικές, δηλαδή, δυσκολίες που συναντά ένας συγκεκριμένος μεταφραστής ή εκπαιδευόμενος κατά τη μεταφραστική διαδικασία λόγω ανεπαρκών γλωσσικών, πολιτισμικών ή μεταφραστικών δεξιοτήτων ή λόγω έλλειψης σωστής τεκμηρίωσης». Επιπλέον, η ίδια (Nord 2014: 145 κ.εξ.) κατηγοριοποιεί τα αντικειμενικά μεταφραστικά προβλήματα σε πραγματολογικά, πολιτισμικά, γλωσσικά και ιδιάζοντα.

3.1 Πραγματολογικά προβλήματα

«Τα πραγματολογικά μεταφραστικά προβλήματα ανακύπτουν από τις διαφορές των περιστάσεων», ανάμεσα στο κείμενο-πηγή και το κείμενο-στόχο, «και μπορούν να εντοπιστούν με τη σύγκριση των εξωκειμενικών παραγόντων (πομπός, δέκτης, μέσο, χρόνος, χώρος, κίνητρο, κειμενική λειτουργία)» (Nord 2014: 148). Εν ολίγοις, αντιπαραθέτουμε τα επικοινωνιακά πλαίσια των δύο κειμένων, ώστε να επισημάνουμε τις διαφορετικές κειμενικές τους συμβάσεις.

3.1.1 Απόδοση ονομάτων προσώπων

Εφόσον η επικοινωνιακή λειτουργία του προς μετάφραση κειμένου της εργασίας επιτελεί τον σκοπό της ενημέρωσης, αντιστοίχως θα πρέπει το μετάφρασμα να περιέχει

στοιχεία πληροφοριακού χαρακτήρα. Από αυτό προκύπτει ότι το κείμενο-στόχος, ~~ακολουθώντας το κείμενο-πηγή, δεν έχει δεσμευτικό χαρακτήρα, δηλαδή δεν επιφέρει~~ ένομες συνέπειες, όπως είναι σύνηθες στα νομικά κείμενα. Στο κείμενο-πηγή εντοπίζονται ονόματα διακεκριμένων προσώπων, όπως ακαδημαϊκών, κοινωνιολόγων, ανθρωπολόγων, δικαστικών, δικηγόρων κ.ά. Τα ονόματα ορισμένων, αν όχι όλων, δεν είναι γνωστά στο ευρύτερο ελληνόφωνο κοινό. Έχοντας ως γνώμονα τη διαπίστωση πως ο σκοπός τόσο του κειμένου-πηγής όσο και του κειμένου-στόχου είναι καθαρά πληροφορητικός, προτιμήθηκε τα ονόματα, που παρουσιάζονται στο κείμενο, να αποδοθούν με μεταγραφή στην ελληνική γλώσσα, με τη γραφή της πρωτότυπης ονομασίας τους να ακολουθεί σε παρένθεση. Η επιλογή αυτή έγινε με σκοπό, αφενός, να διευκολυνθούν οι αναγνώστες του κειμένου-στόχου, οι οποίοι δεν είναι εξοικειωμένοι με τις ξένες γλώσσες και, αφετέρου, όσοι επιθυμούν να μπορούν να ανατρέξουν στην αναζήτηση των προσώπων αυτών.

Παραδείγματα: «Σάρα Χ. Κριγκ (Sarah H. Krieg)», «Κάρολ Σμαρτ (Carol Smart)», «Ελίζαμπεθ Χόλτσλαϊτνερ (Elisabeth Holzleithner)», «Φρίντριχ-Κρίστιαν Σρέντερ (Friedrich-Christian Schröder)».

3.2 Πολιτισμικά προβλήματα

Λαμβάνοντας ως δεδομένο πως «κάθε πολιτισμός έχει τις δικές του συνήθειες [...]», διαπιστώνουμε ότι «τα πολιτισμικά μεταφραστικά προβλήματα απορρέουν από τις διαφορές στις νόρμες και τις συμβάσεις που διέπουν τη λεκτική και μη λεκτική συμπεριφορά στους δύο εμπλεκόμενους πολιτισμούς» (Nord 2014: 149).

3.2.1 Απόδοση όρων του γερμανικού νομικού λόγου

Συγκεκριμένα, η χρήση του συμβόλου «§» (δίσιγμα) στον γερμανικό Ποινικό Κώδικα υποδηλώνει την παράγραφο, ενώ στον ελληνικό ΠΚ χρησιμοποιείται η λέξη «άρθρο», καθώς η παράγραφος υπάγεται στο άρθρο. Έτσι, προκειμένου να είναι κατανοητό και στο κοινό, που δεν έχει επαφή με τον γερμανικό νομικό λόγο, το σύμβολο αυτό αποδόθηκε στο κείμενο-στόχο με τη λέξη «άρθρο» ή τη συντομογραφία «άρ.», στις περιπτώσεις που εντοπίζεται σε παρένθεση ή σε υποσημείωση ως αναφορά. Στη συνέχεια, πρόβλημα της ίδιας κατηγορίας θεωρήθηκε και η απόδοση των όρων

“Verbrechenstatbestand” και “Vergehen” που μεταφράστηκαν ως «κακούργημα» και «πλημμέλημα» αντίστοιχα. Για την επίλυση του συγκεκριμένου προβλήματος κρίθηκε αναγκαία η αναζήτηση των σχετικών άρθρων στους ΠΚ των δύο πολιτισμών. Ειδικότερα, η τελική επιλογή έγινε κατόπιν της σύγκρισης του άρθρου 12 του γερμανικού ΠΚ με το άρθρο 18 του ελληνικού ΠΚ, όπου αναφέρεται η διάκριση και η ταξινόμηση των αξιόποινων πράξεων σε «κακουργήματα», «πλημμελήματα» και «πταίσματα». Ακόμη, η λέξη “Kontrolldelikt” αποδόθηκε με την κατά λέξη μετάφραση της ως «αδίκημα ελέγχου». Η απόδοση αυτή προέκυψε, διότι στην ελληνική γλώσσα δε βρέθηκε αντίστοιχος όρος, που να εκφράζει την έννοια της, αλλά κι επειδή η επεξήγηση του όρου ακολουθεί στην πρόταση, την οποία βρίσκεται: «[...] το οποίο μπορεί να εντοπιστεί μόνο με αστυνομικούς ελέγχους [...]».

3.3 Γλωσσικά προβλήματα

Τα γλωσσικά μεταφραστικά προβλήματα πηγάζουν «από δομικές διαφορές στο λεξιλόγιο, τη σύνταξη και τα υπερτεμαχικά στοιχεία των δύο γλωσσών» (Nord 2014: 150). Τρόπο επίλυσης τέτοιου είδους προβλημάτων αποτελεί η εφαρμογή μεταφραστικών τεχνικών.

3.3.1 Λεξιλογικά προβλήματα

3.3.1.1 Μετάφραση σύνθετων λέξεων

Αρχικά, να σημειωθεί ότι στον γερμανικό νομικό λόγο, όπως και στη γερμανική γλώσσα γενικότερα, το ουσιαστικό κατέχει κυρίαρχο ρόλο. Στη γερμανική νομική ορολογία διακρίνουμε μια τάση να δημιουργούνται σύνθετες λέξεις. Σύμφωνα με τον Seel (2015: 109): «[η] γερμανική γλώσσα έχει [...] την ευελιξία να σχηματίζει πολυσύνθετες λέξεις [...]. Χαρακτηριστική είναι η δημιουργία πολυσύνθετων ουσιαστικών». «Ο μεταφραστής καλείται να [...] αναδομήσει [την πολυσύνθετη λέξη] «από πίσω προς τα μπρός» στην ελληνική, με τη χρήση είτε μιας σειράς μεμονωμένων ουσιαστικών που συνδέονται μεταξύ τους πτωτικά (και με κάποιο εμπρόθετο αντικείμενο) είτε με έναν συνδυασμό αυτών και μιας δευτερεύουσας πρότασης» (ό.π., Seel, 2015: 109).

Παραδείγματα: ‘‘Strafrechtsreform’’ - «μεταρρύθμισης του Ποινικού Δικαίου»

– ‘‘Rechtsauslegung’’ - «ερμηνεία του Δικαίου»

‘‘Geschlechterverhältnissen’’ - «σχέσεων μεταξύ των φύλων»

‘‘Sexualstrafrecht’’ - «Ποινικό Δίκαιο σε ό,τι αφορά τα σεξουαλικά εγκλήματα»

‘‘Gesetzesbegründung’’ - «Αιτιολογική Έκθεση του Νόμου»

‘‘Bundeskriminalamt’’ - «Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Δίωξης Εγκλήματος»

3.3.1.2 Ισοδυναμία γλωσσικής νόρμας

Μία κατηγορία από τις πιο συνηθισμένες γλωσσικές νόρμες αποτελούν οι συμφράσεις, δηλαδή τα σύνολα δύο ή παραπάνω λέξεων, που συναντώνται σταθερά μαζί και έχουν ιδιωματικό χαρακτήρα. Στη μετάφραση σκοπός είναι να επιτευχθεί η ισοδυναμία ανάμεσα στη γλωσσική νόρμα του κειμένου-πηγή και σε εκείνη του κειμένου-στόχου με την αλλαγή γραμματικών δομικών στοιχείων. Για παράδειγμα, στη φράση του κειμένου-πηγής ‘‘vertiefte [...] Auseinandersetzung’’ ο επιθετικός προσδιορισμός ‘‘vertiefte’’ (απορροφημένος) μετατράπηκε στο κείμενο-στόχο σε επιρρηματικό προσδιορισμό με τη φράση «εις βάθος» με αποτέλεσμα τη σύμφραση «εις βάθος συζήτηση». Παρομοίως, η γερμανική σύμφραση ‘‘Bereich des Privaten’’ αποδόθηκε με την ισοδύναμη ελληνική σύμφραση «ιδιωτική σφαίρα», όπου το ουσιαστικό ‘‘Privaten’’ μετατράπηκε σε επιθετικό προσδιορισμό.

3.3.1.3 Ονοματικοποίηση και Απονοματικοποίηση

Η ονοματικοποίηση και η απονοματικοποίηση αποτελούν μεταφραστικές τεχνικές. Στην περίπτωση της πρώτης το ρήμα μετατρέπεται σε ουσιαστικό ή ονοματική φράση και στη δεύτερη περίπτωση παρατηρείται η αντίστροφη αλλαγή.

Παραδείγματα ονοματικοποίησης: ‘‘zu bewerten’’ - «προς αξιολόγηση»,

‘‘zu regeln’’ - «Η ρύθμιση», ‘‘zu erfassen’’ - «καταγραφής».

Παραδείγματα απονοματικοποίησης: ‘‘in der Lesart’’ - «όπως ερμηνεύεται»,

‘‘Zur Umsetzung’’ - «Προκειμένου να εφαρμοστούν»,

‘‘zur Aufnahme oder Fortsetzung’’ - «επιδίδεται ή να συνεχίζει να επιδίδεται».

3.3.1.4 Απόδοση ενός όρου με περισσότερους

Η επιλογή για την απόδοση ενός όρου μπορεί να προσκρούσει στην περίπτωση που: «[...] στη γλώσσα-στόχο υπάρχουν περισσότεροι του ενός όροι για έναν και μόνο όρο της γλώσσας-πηγής [...]» (Nord 2014: 150). Σύμφωνα με τον Βλαχόπουλο (1999:51) ακόμη και στο ίδιο κείμενο κάποιες φορές μπορεί να προκύψει η ανάγκη να αποδοθούν οι όροι με διαφορετικούς τρόπους. Παράδειγμα στο συγκεκριμένο κείμενο αποτελεί η λέξη “*Delikt*”, καθώς άλλοτε αποδόθηκε ως «έγκλημα» και άλλοτε ως «αδίκημα». Το ίδιο συνέβη και με τον όρο “*Tatbestand*”, που είτε συναντάται μεταφρασμένος ως «αδίκημα» είτε ως «πράξη». Τέλος, η απόδοση του όρου “*Unzucht*” σε κάποιο σημείο του κειμένου ταίριαξε ως «πορνεία», ενώ αλλού θεωρήθηκε ορθότερη η απόδοση «ασέλγεια».

3.3.1.5 Ισοδύναμος όρος

Γλωσσικό πρόβλημα συνιστά και η εύρεση ισοδύναμου όρου καθώς υπάρχουν περιπτώσεις που «[...] δεν υφίσταται ισοδύναμος όρος στη γλώσσα-στόχο [...]» (Nord 2014: 150-151). Για την απόδοση των όρων του κειμένου, που ανήκουν σε αυτή την κατηγορία προτιμήθηκε η κατά λέξη μετάφραση, διότι δεν εντοπίστηκαν ισοδύναμοι όροι σε παράλληλα κείμενα.

Παραδείγματα: “*Hierarchisierungsverbot*” – «απαγόρευση ιεραρχίας»

“*Anwendungsbereich (des Tatbestands)*”- «εύρος (του αδικήματος)»

“*aktionistische Gesetzgebung*” – «δραστική νομοθεσία»

“*auslandsspezifischen Hilfslosigkeit*” – «συγκεκριμένης αδυναμίας των αλλοδαπών»

3.3.1.6 Αρκτικόλεξα

Πρόβλημα αποτέλεσε και η μετάφραση, άγνωστων για τον αποδέκτη, αρκτικόλεξων του κειμένου-πηγής, που είτε αποδόθηκαν άμεσα και με ακρίβεια είτε περιφραστικά. Εκτός από τα γερμανικά αναφορά αρκτικόλεξου εντοπίστηκε και στα αγγλικά.

Παραδείγματα αρκτικόλεξων:

-  “FRI” (Schweizerisches Institut für Feministische Rechtswissenschaft und Gender Law) – «Ελβετικό Ινστιτούτο Φεμινιστικής Νομολογίας και Δικαίου του Φύλου»
-  “BT-Drs.” (Bundestags-Drucksache) - «Έντυπο της Γερμανικής Ομοσπονδιακής Βουλής»
-  “StrÄndG” (Strafrechtsänderungsgesetz) - «Νόμος περί Τροποποίησης του Ποινικού Δικαίου»
-  “ILO” (International Labour Organization) – «Διεθνής Οργάνωση Εργασίας»
-  “PKS” (Polizeiliche Kriminalstatistik) - «Εγκληματολογική Στατιστική της Αστυνομίας»
-  “BKA” (Bundeskriminalamt) - «Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Δίωξης Εγκλήματος»

3.3.1.7 Απόδοση γλωσσικών δανείων

Υπάρχουν όροι στο γερμανικό κείμενο-πηγή, που προέκυψαν από γλωσσικούς δανεισμούς. Οι λέξεις αυτές βρίσκονται είτε αυτούσιες στο κείμενο είτε ως μέρος σύνθετων λέξεων. Παρατηρείται ότι οι περισσότερες προέρχονται από τη λατινική γλώσσα.

Αναλυτικότερα:

- “Perspektive” (< λατ. *perspicere* = εξετάζω, παρατηρώ προσεκτικά) – «διάσταση»
- “Reform” (< γαλλ. *réformer* = μεταρρυθμίζω) - «μεταρρύθμιση»
- “Gender” (< αγγλ. *gender* = φύλο, γένος) – «φύλο»
- “Prostitution” (< λατ. *prostitui* = ανεγείρω, ατιμάζω, εκπορνεύω) – «πορνεία»
- “Migration” (< λατ. *migrare* = μετακομίζω, μεταναστεύω) – «μετανάστευση»
- “Instrumentalisierung” (< γαλλ. *instrumental* = ενόργανος) – «χειραγώγηση»

3.3.2 Συντακτικά προβλήματα

3.3.2.1 Χρήση γενικής πτώσης

Η χρήση της γενικής πτώσης στα γερμανικά είναι μέρος της συντακτικής δομής της γλώσσας. Αντιθέτως, στην ελληνική δε συνίσταται η χρήση γενικών στη σειρά, καθώς

σε άλλη περίπτωση θα δημιουργούσε σύγχυση. Για παράδειγμα, η φράση “~~der Ausbeutung der Arbeitskraft~~” μεταφράστηκε ως «εργασιακή εκμετάλλευση», ενώ αν διατηρούνταν η σύνταξη της γερμανικής θα προέκυπτε η μετάφραση «εκμετάλλευση της εργασίας». Προβλήμα κατανόησης θα υπήρχε κι αν η φράση “~~der Anrufung des Vermittlungsausschusses~~» είχε αποδοθεί ως «της προσφυγής της Επιτροπής Διαμεσολάβησης» αντί της δοθείσας απόδοσης «για την προσφυγή στην Επιτροπή Διαμεσολάβησης».

3.3.2.2 Μακροπερίοδος λόγος

Παρά το γεγονός ότι ο μακροπερίοδος λόγος είναι χαρακτηριστικό και του ελληνικού νομικού λόγου, οι μακροσκελείς προτάσεις του γερμανικού κειμένου θεωρήθηκε αναγκαίο να αναδιαμορφωθούν. Η αλλαγή αυτή έγινε, πρώτον, επειδή το εν λόγω κείμενο δεν είναι ως επί το πλείστον νομικό και δεύτερον, προκειμένου να μην προκύψουν ασάφειες ή αλλοίωση του νοήματος. Η πρόταση “~~Sprechen manche dem Recht als patriarchalischer Institution jegliches emanzipatorische Potential ab, betrachten andere das Recht weiterhin als wesentliches System der sozialen Ordnung und symbolischen Repräsentanz von Geschlechterverhältnissen und damit als notwendigen Ort für Kritik und Veränderung.~~” χωρίστηκε σε δύο προτάσεις «Ορισμένοι αρνούνται ότι το Δίκαιο ως πατριαρχικός θεσμός έχει οποιαδήποτε δυνατότητα χειραφέτησης. Αντίθετα άλλοι εξακολουθούν να θεωρούν το Δίκαιο ως ουσιαστικό σύστημα κοινωνικής τάξης και συμβολικής αναπαράστασης των σχέσεων μεταξύ των φύλων και ως εκ τούτου, ως απαραίτητο πεδίο κριτικής και αλλαγής».

3.3.2.3 Μετατροπία

Η τεχνική της μετατροπίας περιλαμβάνει τη μετατροπή της παθητικής σύνταξης σε ενεργητική και το αντίστροφο.

Από παθητική σε ενεργητική:

“[...] **wurden** im selben Berichtsjahr lediglich 43% der Verfahren durch Polizeikontrollen **eingeleitet** [...]“ – «[...] μόνο το 43% των διαδικασιών **ξεκίνησαν** με αστυνομικούς ελέγχους κατά το ίδιο έτος αναφοράς [...]»

Από ενεργητική σε παθητική:

“Um nun Ermittlungsverfahren zum neuen § 233 StGB **einzuleiten** [...]“ -

«Προκειμένου **να κινηθούν** διερευνητικές διαδικασίες στο πλαίσιο του νέου άρθρου 233 γερμΠΚ»

3.4 Ιδιαζόντα προβλήματα

Τέλος, η κατηγορία των ιδιαζόντων μεταφραστικών προβλημάτων συνδέεται με το εκάστοτε κείμενο-πηγή.

3.4.1 Αβλεψίες κειμένου-πηγής

Στο κείμενο-πηγή εντοπίστηκαν μερικές αβλεψίες, τυπογραφικές και ορθογραφικές ή από λανθασμένες πληροφορίες, οι οποίες κατά τη μετάφραση διορθώθηκαν στο κείμενο-στόχο.

Λανθασμένη πληροφορία στις υποσημειώσεις:

“Beate Andrees und van der N.J. Linden” – «Μπεάτε Αντρέες και **Μαρίσκα Ν. Τζ.** Βαν Ντερ Λίντεν (Beate Andrees and **Mariska N. J.** van der Linden)» (Andrees, Beate & van der Linden, Mariska N.J : 2005).

Ορθογραφική ή τυπογραφική αβλεψία:

“Nobert Cyrus” – «**Νόρμπερτ** Σάιρους (Norbert Cyrus)», καθώς πρόκειται για γερμανικό όνομα (Πηγή: <https://www.duden.de/rechtschreibung/Norbert>).

4 Αξιολόγηση της ποιότητας της μετάφρασης

Η αξιολόγηση της ποιότητας της μετάφρασης αναφέρεται ως «[...] μια πάγια διαδικασία στο χώρο της επαγγελματικής μετάφρασης όπου, συχνά, ο μεταφραστής καλείται να αξιολογήσει μεταφράσεις τρίτων» (Κελάνδριας 2016: 162). Εν προκειμένω, πρόκειται περισσότερο για παρατηρήσεις παρά για αξιολόγηση. Τα δύο κείμενα δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερη απόκλιση ως προς τη μορφή και την έκταση. Επιδιώκοντας την απόδοση των πληροφοριών του πρωτοτύπου σε ορισμένα σημεία του μεταφράσματος επιλέχθηκε η κατά λέξη μετάφραση, ενώ σε άλλα έγιναν παραφράσεις, προσθήκες ή απαλοιφές. Άλλοτε άλλαξαν τα μέρη του λόγου και άλλοτε, στις περιπτώσεις, που δεν βρέθηκαν ισοδύναμες σημασιολογικά λέξεις, οι λέξεις του

πρωτοτύπου αντικαταστάθηκαν, έτσι ώστε να συμβαδίζουν με τη μορφοσυντακτική δομή της ελληνικής γλώσσας. Με αυτές τις μεταφραστικές επιλογές εκπληρώνεται ο σκοπός της προσαρμογής για την καλύτερη πρόσληψη και κατανόηση του περιεχομένου. Με βάση τον σκοπό αυτό, παρατηρείται η αποτελεσματική λειτουργία του δευτερογενούς κειμένου στην επικοινωνιακή περίσταση του πολιτισμού-στόχου.

IV. Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσσες βιβλιογραφικές αναφορές

- Andrees, Beate and van der Linden, Mariska N.J.: Designing Trafficking Research from a Labour Market Perspective: The ILO Experience. In: Special Issue of International Migration. 43. Jg. (2005), Heft 1/2, S. 55-73.
- Augustín, Laura: Migrants in the Mistress's House: Other Voices in the "Trafficking" Debate. In: Social Politics. 2. Jg. (2005), Heft 1, S. 96-117.
- Baer, Susanne (2000). Rechtswissenschaft. In: Braun, Christina Von and Stephan, Inge (Hg.), Gender Studies: Eine Einführung, Stuttgart S. 155-168.
- Beck-Gernsheim, Elisabeth: Türkische Bräute und die Migrationsdebatte in Deutschland. In: Aus Politik und Zeitgeschichte. Jg. (2006), Heft 1/2, S. 32-36.
- Block, Jennifer: Sex trafficking: why faith trade is interested in the sex trade. In: Conscience. 25. Jg. (2004), Heft 2.
- Bundeskriminalamt (BKA) (2007). Bundeslagebild Menschenhandel 2006 - Pressefreie Kurzfassung, Wiesbaden.
- Bundeskriminalamt (BKA) (2007). Polizeiliche Kriminalstatistik - Bundesrepublik Deutschland: Berichtsjahr 2006, Wiesbaden.
- Bundeskriminalamt (BKA) (2006). Bundeslagebild Menschenhandel 2005 - Pressefreie Kurzfassung, Wiesbaden.
- Bundeskriminalamt (BKA) (2006). Polizeiliche Kriminalstatistik Bundesrepublik Deutschland: Berichtsjahr 2005, Wiesbaden.
- Cao, Deborah (2007). Translating Law: Topics in Translation. Clevedon: Multilingual Matters.
- Croix, Isabelle (2005). "La place de la theorie interpretative dans la pratique professionnelle du traducteur". F. Israel & M. Lederer (eds.). La théorie interprétative de la traduction...de la formation à la pratique professionnelle. Paris: Lettres Modernes Minard. 149-157.
- Cyrus, Nobert (2005). Menschenhandel und Arbeitsausbeutung in Deutschland, Genf.
- Dreher, Eduard and Tröndle, Herbert (1995). Strafgesetzbuch (Band 10), 47. Auflage, Beck'sche Kurz-Kommentare, München.
- Engle, Karen (2005). International Human Rights and Feminisms: When Discourses Keep Meeting. In: Buss, Doris (Hg.), International law: modern feminist approaches, Oxford u.a., S. 47-66.
- Franke, Kirsten (2000). Frauen und Kriminalität eine kritische Analyse kriminologischer und soziologischer Theorien, Konstanz.
- Frommel, Monika (2005). § 180a. In: Kindhäuser, Urs, Neumann, Ulfrid, Paeffgen, HansUlrich and Albrecht, Hans-Jörg (Hg.), Strafgesetzbuch, 2. Aufl., Baden-Baden

Gallagher, Anne. Human Rights and the New UN Protocols on Trafficking and Migrant Smuggling: A Preliminary Analysis. In: *Human Rights Quarterly*. 23. Jg. (2001), Heft 4, S. 975-1004.

International Labour Office (ILO) (2005). A global alliance against forced labour: Global Report under the Follow-up to the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work, Genf.

Hanack, Ernst-Walter, Wahle, Eberhard, Gerlach, Jürgen von and Giese, Hans (1969). Zur Revision des Sexualstrafrechts in der Bundesrepublik: ein Rechtsgutachten, Orig.Ausg. Auflage, rororo sexologie; 8021/8022, Reinbek bei Hamburg.

Herbots, Jacques H. (1987). La traduction juridique. Un point de vue belge. *Les Cahiers de droit*, 28(4), 813–844.

Herz, Annette Louise (2005). Menschenhandel: eine empirische Untersuchung zur Strafverfolgungspraxis, Schriftenreihe des Max-Planck-Instituts für Ausländisches und Internationales Strafrecht, Freiburg im Breisgau Kriminologische Forschungsberichte; K 129, Berlin.

Hofmann, Johannes (2002). Menschenhandel : Beziehungen zur organisierten Kriminalität und Versuche der strafrechtlichen Bekämpfung, Würzburger Schriften zur Kriminalwissenschaft; 4, Frankfurt am Main [u.a.].

Kapur, Ratna (2007). 'Faith' and the 'good' liberal: The construction of female sexual subjectivity in anti-trafficking legal discourse. In: Munro, Vanessa E. and Stychin, Carl Franklin (Hg.), *Sexuality and the law*, Abingdon, Oxford, New York, S. 223-258.

Krieg, Sarah (2006). Sexing Human Trafficking: Zur Gleichsetzung von Menschenhandel und Frauenhandel. In: Workshop Prostitutions-Regime: Verwaltung, Wissen, Praktiken, Universität Leipzig, 1./2.12.2006 [unveröffentlichtes Manuskript].

Minthe, Eric (2006). Auswertung von Statistiken und Verfahrenszahlen. In: Herz, Annette and Minthe, Eric (Hg.), *Straftatbestand Menschenhandel: Verfahrenszahlen und Determinanten der Strafverfolgung*, München S. 49-141.

Reiss, Katharina & Vermeer, Hans J. (1984). Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie. Tübingen: Niemeyer.

Šarčević, Susan (2000). Legal Translation and Translation Theory: a Receiver-oriented Approach, Actes du Colloque International "La Traduction Juridique, Histoire, théorie(s) et pratique", organisé par l'École de Traduction et d'Interprétation de l'Université de Genève, 17-19 février 2000. Διαθέσιμο σε: <http://www.tradulex.com/Actes2000/sarcevic.pdf>.

Schäffner, Christina (2001). Annotated Texts for Translation: English-German. Functionalist Approaches Illustrated. Clevedon/Philadelphia/Adelaide: Multilingual Matters.

Schröder, Friedrich-Christian: Irrwege aktionistischer Gesetzgebung - das 26. StrÄndG (Menschenhandel). In: *Juristenzeitung (JZ)* (1995), S. 231-236.

Smart, Carol. The Woman of Legal Discourse. In: *Social & Legal Studies*. 1. Jg. (1992), S. 2944.

Vermeer, Hans J. (1989b). "Skopos and commission in translational action". A. Chesterman (Ed.). *Readings in Translation*. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab. 173-187.

Weitzer, Ronald. The Social Construction of Sex Trafficking: Ideology and Institutionalization of a Moral Crusade. In: *Politics & Society*. 35. Jg. (2007), S. 447-475.

Ελληνόγλωσσες βιβλιογραφικές αναφορές

Munday, Jeremy (2002). Μεταφραστικές σπουδές. Θεωρίες και εφαρμογές [Μετάφραση Άγγελος Φιλιππάτος]. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Nord, Christiane (2014). Η Μετάφραση ως στοχευμένη δραστηριότητα. Εισαγωγή στις λειτουργικές προσεγγίσεις [Μετάφραση Σίμος Π. Γραμμενίδης, Δέσποινα Δ. Λάμπρου]. Αθήνα: Δίαυλος.

Seel, Olaf Immanuel (2015). Εισαγωγή στη γενική μετάφραση. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Διαθέσιμο σε: <http://hdl.handle.net/11419/2568> (25.1.2022).

Βαλεοντής, Κώστας Ε. & Κριμπάς, Παναγιώτης Γ. (2014). Νομική γλώσσα, νομική ορολογία: Θεωρία και πράξη. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη/Ελληνική Εταιρεία Ορολογίας.

Βλαχόπουλος, Στέφανος (1999). Η μετάφραση νομικών κειμένων επί τη βάσει της Θεωρίας του Σκοπού. Διδακτορική Διατριβή. Διαθέσιμο στο: <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/12000?id=12000&lang=el#page/1/mode/2up> (25.1.2022).

Βλαχόπουλος, Στέφανος (2010). Μετάφραση και δημιουργικότητα: Ένα οδοιπορικό μεταξύ γνωστικής και εφαρμοσμένης μεταφρασεολογίας. Αθήνα: Κλειδάριθμος.

Βλαχόπουλος, Στέφανος (2014). Πολυγλωσσία στο δίκαιο. Μετάφραση νομικών κειμένων και δικαστηριακή διερμηνεία. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Γιουτίκας, Δημήτρης (2016). Μετάφραση νομικών κειμένων από τη γαλλική στην ελληνική γλώσσα: Η περίπτωση των δικαστικών αποφάσεων σε υποθέσεις διαζυγίων. Διδακτορική Διατριβή. Διαθέσιμο στο: <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/39058#page/1/mode/2up> (25.1.2022).

Κελάνδριας, Παναγιώτης Ι. (2009). Η ορολογική ασάφεια των οικονομικών κειμένων ως μεταφραστικό πρόβλημα. ΕΛΕΤΟ – 7ο Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία». Αθήνα, 22-24 Οκτωβρίου 2009.

Κελάνδριας, Παναγιώτης Ι. (2016). Λειτουργική Διδακτική της Μετάφρασης. Αθήνα: Δίαυλος.

Κεντρωτής, Γιώργος (1996). Θεωρία και Πράξη της Μετάφρασης. Αθήνα: Δίαυλος. 75.

Κριμπάς, Παναγιώτης Γ. (2009). Η μετάφραση νομικών όρων στις διεθνείς συμβάσεις. Το παράδειγμα της σύμβασης Schengen. Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλας.

Κριμπάς, Παναγιώτης Γ. (2013). «Η συνδρομή του θεωρητικού της ορολογίας στο έργο του ελληνόφωνου νομικού». Πρακτικά του 9ου Συνεδρίου «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία». Αθήνα, 7-9 Νοεμβρίου 2013. 247-268.

Κριμπάς, Παναγιώτης Γ. & Σφακιανάκη, Μερόπη (2015). Ο βαθμός νομικής δεσμευτικότητας του μεταφράσματος ως παράγοντας διαμόρφωσης της πρόθεσης του νομικού μεταφραστή στο: Όψεις της ελληνόφωνης Μεταφρασεολογίας- Μελέτες για τη μετάφραση αφιερωμένες στην Τώνια – Νενοπούλου Δρόσου (Επιμέλεια: Ε.Κουρδής – Ε.Λουπάκη), Α.Π.Θ., Τμήμα Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας – Τομέας Μετάφρασης, σελ.71-85.

Διαδικτυακοί πόροι

Bulletin Texte 35. ZtG HU Berlin. (2022). Retrieved 25 January 2022, from <https://www.gender.hu-berlin.de/de/publikationen/gender-bulletin-broschueren/bulletin-texte/texte-35>.

Duden | Startseite. Duden. (2022). Retrieved 25 January 2022, from <https://www.duden.de/>.

Glosbe Dictionary - All Languages of the World in One Place. Glosbe.com. (2022). Retrieved 25 January 2022, from <https://glosbe.com/>.

Pons διαδικτυακό λεξικό. PONS λεξικό | ερμηνείες, μεταφράσεις, λεξιλόγιο. (n.d.). Retrieved January 25, 2022, from <https://el.pons.com/%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%AC%CF%86%CF%81%CE%B1%CF%83%CE%B7>.

StGB [Strafgesetzbuch (Ποινικός Κώδικας της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας)]. Διαθέσιμο στο: <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/StGB.pdf> (25.1.2022).

Ποινικός Κώδικας της Ελλάδας. Διαθέσιμο στο: <https://www.legal-tools.org/doc/60f2e6/pdf/> (25.1.2022).